

HAKEM KARARLARININ İPTALİ KARARLARINA KARŞI İSTİNAF YOLUNA
BAŞVURMADAN DOĞRUDAN TEMYİZ YOLUNA BAŞVURULUP
BAŞVURULAMAYACAĞI SORUNU VE SORUNA İLİŞKİN GÜNCEL GELİŞMELER

THE QUESTION AS TO WHETHER TURKISH COURTS OF APPEAL SHALL SERVE
AS AN INSTANCE FOR SETTING ASIDE PROCEDURES AND RECENT
DEVELOPMENTS AS REGARDS TO THIS PROBLEM

Doç. Dr./Assoc. Prof. İnci Ataman-Figanmeşe*

Öz

Hakem kararlarının iptali davalarında asliye ticaret mahkemelerince verilen kararlara karşı “istinaf yoluna başvurmada” doğrudan temyiz yoluna başvurulup başvurulamayacağı sorunun ne şekilde çözümleneceğine ilişkin cevap esas itibarıyla, Milletlerarası Tahkim Kanunu’na (MTK) tâbi iptal davaları bakımından MTK’nın 15. maddesinde, Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na (HMK) tâbi iptal davaları bakımından ise HMK’nın 439/6. maddesinde yer almaktadır. HMK’nın 361/1. maddesi ise, gerekçesinden de anlaşıldığı üzere temyiz yoluna başvurulabilecek kararların “hakem kararları olmayıp”, hakem kararlarının iptaline ilişkin kararlar” olduğunu ortaya koymaya yönelik bir hükümdür. HMK’nın 361/1. maddesi hakem kararının iptali davasında karar vermiş mahkemenin “ilk derece mahkemesi” mi yoksa “bölge adliye mahkemesi” mi olması gerektiğine ilişkin bir sınırlama öngörmemektedir; zira bu madde HMK’nın 439/6. maddesinden farklı olarak sadece HMK’ya tâbi iptal davaları hakkında değil, MTK’ya tâbi iptal davaları hakkında da uygulama alanı bulmak üzere sevk edilmiştir. Bu nedenle 2017 tarihli kararında Yargıtay’ın, HMK uyarınca iptal davaları bakımından görevli mahkemenin hangisi olduğunu belirlemek için, 361/1. maddesine başvurmuş olması isabetli olmamıştır. Bununla birlikte, Yargıtay kararı sonucu itibarıyla, hakem kararlarını denetleyen mahkemelere, istinaf mahkemesi olarak bir de Bölge Adliye Mahkemeleri’nin eklenip, hakem kararlarının mahkemelerce denetimi sürecinin uzamasına engel olmuştur. İşte ortaya çıkardığı bu sonucu itibarıyla Yargıtay’ın kararı isabetli

* İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı, inci.figanmese@istanbul.edu.tr

**Makale Gönderim Tarihi: 30.10.2017

olmuştur. Bununla birlikte bir kanun değişikliğine ihtiyaç olduğu açıktır; Adalet Bakanlığı'nca hazırlanmış Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Milletlerarası Tahkim Kanunu değişikliği Tasarısı, bu ihtiyacı karşılamaktadır.

Abstract

The coming into operation of the Appeal Courts in Turkey in June 2016, raised the question of whether the number of procedural levels available to the parties for a claim to set aside an arbitral award must be raised from two (“Court of First Instance”, “Court of Cassation”) to three (“Court of First Instance”, “Court of Appeal”, “Court of Cassation”). In a recent award, the Court of Cassation decided that as regards the decisions rendered by the First Instance Courts upon claims to set aside arbitration awards, a so called “skipping challenge” method shall be followed. According to the Court of Cassation, the decision of the Court of First Instance shall be subject to challenge not at the Court of Appeal but at the Court of Cassation. The award of the Court of Cassation prevents prolonged annulment procedures and conforms with the new trend in many countries to abbreviate setting aside procedures. On the other hand the text of relevant Turkish statutes, renders the legitimacy of the award of the Cassation Court questionable.

Anahtar Kelimeler: *Hakem kararının İptali, Kanun yolu, Bölge adliye mahkemesi, Temyiz mahkemesi, Sıçramalı temyiz.*

Keywords: *Setting aside of arbitral awards, Challenging awards, Court of appeal, Court of cassation, Abbreviate setting aside procedure.*

Giriş

Mülga 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu (HUMK), ihtiyarî tahkim yargılaması usulünü düzenleyen temel kanun olma özelliğini 2001 yılına dek sürdürmüştü. 2001 yılına gelindiğinde, 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu¹ (MTK) yürürlüğe girmiş², böylelikle “yabancılık unsuru içeren” uyuşmazlıklara ilişkin tahkim davaları o tarihte

¹ 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu, Resmi Gazete (RG). 5.7.2001-24453.

² MTK'nın zaman bakımından uygulanmasına ilişkin olarak bkz. Cemal ŞANLI, *4686 Sayılı Milletlerarası Tahkim Kanununun Yürürlük Tarihinden Evvel Yapılmış Sözleşmelerden Doğan Tahkimlere Uygulanıp Uygulanmayacağı Sorunu*, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni (MHB) (2003), s. 688 vd.; Nuray EKŞİ, *Yargıtay Kararlarında Milletlerarası Tahkim Kanununun Zaman İtibarıyla Uygulanması*, Prof. Dr. Ali Güzel'e Armağan, İstanbul 2010, s. 1373 vd.; Cenk AKİL, *Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun Zaman Bakımından Uygulanmasına İlişkin Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 18.7.2007 Tarihli Kararının Değerlendirilmesi*, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi (2012), Cilt 1, Sayı 8, s. 21 vd.;

yürürlükte olan 1086 sayılı HUMK hükümlerinin uygulama alanından çıkmış, HUMK'un tahkim yargılamasına ilişkin hükümlerinin uygulama alanı, yabancılık unsuru içermeyen mahallî uyuşmazlıklarla sınırlı kalmıştı. MTK'nın yürürlüğe girmesiyle tahkim alanında ortaya çıkan en önemli değişiklik³, hakem kararlarına karşı başvurulacak kanun yolunun değişmesi olmuştur⁴. Mülga HUMK hükümleri uyarınca hakem kararlarına karşı başvurulabilecek kanun yolu “temyiz yolu” iken, MTK hükümleri uyarınca, hakem kararlarına karşı başvurulabilecek kanun yolu, “iptal davası” olmuştur⁵. Bu nedenle, HUMK'un yürürlükte olduğu 2011 yılına dek⁶, ülkemizde hakem kararlarına karşı başvurulabilecek kanun yolu, hakem kararının yabancılık unsuru taşıyan ihtilaflara ilişkin olup olmadığına göre farklılık arz etmiştir. Yabancılık unsuru taşıyan ihtilaflar hakkındaki tahkim kararları MTK hükümlerine tâbi olduklarından, bu hakem kararlarına karşı başvurulabilecek kanun yolu “iptal davası” olmuş; yabancılık unsuru taşımayan mahallî ihtilaflara ilişkin hakem kararları ise o tarihte henüz yürürlükte olan HUMK hükümlerine tâbi olmuş olduklarından, bu kararlara karşı başvurulabilecek kanun yolu “temyiz yolu” olmaya devam etmişti. 2011 yılında 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun⁷ (HMK'nın) yürürlüğe girip, HUMK'u yürürlükten kaldırması⁸ ile bu durum değişmiştir. Zira, tıpkı MTK gibi, HMK da hakem kararlarına karşı “iptal davası” açılabilirliğini öngörmektedir. Bu nedenle günümüzde gerek yabancılık unsuru

³³ Hakem kararlarına karşı temyiz yolu yerine iptal davası açılması yolunun tanınmış olunmasını, tahkime ilişkin düzenlemeler bakımından en önemli değişiklik olarak nitelendiren yazarlar için bkz. diğerlerinin yanında; Ali Cem BUDAK , *Yeni Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Tahkim Hükümleri*, UTDER(2012), C.1, S.1,s. 54; Fikret YILDIRIM, *Tahkimde İptal Davası ve İptal Davasının Amaçları Bakımından Bazı Değerlendirmeler*, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (2016), C.22, S.3 (Cevdet Yavuz'a Armağan), s. 3007.

⁴ Doktrinde EKŞİ tarafından, iptal davasına ilişkin hükümlerin Türk tahkim hukukuna ilk defa Türkiye'nin 1991 yılında taraf olduğu Milletlerarası Ticarî Tahkime ilişkin Cenevre Konvansiyonu ile girmiş olduğunu belirtilmektedir; Nuray EKŞİ, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Tahkim*, İstanbul 2013, s. 8.

⁵ Doktrinde, kanun yolunun iki karakteristik özelliği olan “erteleyici etkisi” ile “aktarıcı etkisi” bulunmadığı gerekçesi ile, iptal davasının bir “kanun yolu” olarak nitelendirilemeyeceği belirtilmiştir, bkz. YILDIRIM, s. 3007 vd.. Aynı yönde bkz.Şanal GÖRGÜN/ Levent BÖRÜ/Barış TOROMAN/Mehmet KODAKOĞLU, *Medenî Usul Hukuku*, 6. Baskı, Ankara 2017, s. 813. Diğer bazı yazarlar ise, “iptal davasını” bir kanun yolu olarak nitelendirmektedirler; bkz. Ziya AKINCI, *Milletlerarası Tahkim*, 4. Bası, İstanbul 2016, s. 243 vd.; Abdurrahim KARSLI, *Medeni Muhakeme Hukuku*, 4. Baskı, İstanbul 2014, s. 845; EKŞİ, *HMK'da Tahkim*, s. 194; PEKCANITEZ-YEŞİLİRMAK, *Pekcanitez Usûl Medeni Usûl Hukuku*, İstanbul 2017, s. 2732; . Çalışmamızın dar kapsamı dahilinde, iptal davasının bir “kanun yolu” olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği tartışmasına girmeksizin, burada sadece bu tartışmaya işaret etmekle yetinip, anlatım kolaylığı sağlaması açısından doktrinde pek çok yazar tarafından kullanıldığı gibi, hakem kararlarına karşı açılan iptal davası veya temyiz davasını “kanun yolu” olarak nitelendireceğiz.

⁶ Mülga HUMK'un yürürlükte bulunduğu tarihte başlatılmış “yabancılık unsuru içermeyen” uyuşmazlıklara ilişkin tahkim davalarında hakemlerce verilen kararlara karşı başvurulacak kanun yolunun, 6100 sayılı HMK'nın yürürlük kazanmasından sonra “temyiz yolu” mu olduğu yoksa “iptal davası” mı olduğu sorunu hakkında bilgi için bkz. Hakan PEKCANITEZ, *Hukuk Muhakemeleri Kanununun Tahkime İlişkin Hükümlerinin Zaman İtibarıyla Uygulanması*, Prof. Ramazan Arslan'a Armağan, Cilt 2, Ankara 2015, s. 1387 vd.; İbrahim ÖZBAY, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Tahkimi Düzenleyen Hükümlerinin Zaman Bakımından Uygulanması*, Prof. Ramazan Arslan'a Armağan, Cilt 2, Ankara 2015, s. 1181 vd..

⁷ 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu, RG. 4.2.2011-27836.

⁸ 6100 sayılı HMK'nın 450. maddesi ile, 1086 sayılı HUMK, ek ve değişiklikleri ile birlikte tümüyle yürürlükten kaldırılmıştır.

içeren ihtilaflara ilişkin tahkim yargılamaları (yani MTK'ya tâbi tahkim yargılamaları), gerekse de mahallî uyuşmazlıklara ilişkin tahkim yargılamaları (yani HMK'ya tâbi tahkim yargılamaları) neticesinde verilen hakem kararlarına karşı iptal davası açılabilir.

Bu incelemede, iptal davasının mahkemece görülüp karar verilmesinden sonraki bir aşama olan iptal davasında verilen karara karşı başvuru aşamasını ele alacağız. Gerek MTK'nın gerekse de HMK'nın günümüzde yürürlükte olan hükümlerine baktığımızda, her iki Kanun'un da iptal davası neticesinde verilen kararlara karşı sadece “temyiz yoluna” başvurulabileceğini, tereddüte yer vermeyen açık ifadelerle düzenlediklerini görürüz. Ne var ki, tarih itibarıyla gerek MTK'nın, gerekse de HMK'nın ardından yürürlüğe giren sonraki kanunlar, iptal davaları konusunda sadece MTK veya HMK hükümlerini dikkate alma imkânını ortadan kaldırmıştır. Esas itibarıyla gerek MTK'nın gerekse de HMK'nın yürürlüğe girmesinin ardından yürürlük kazanan sonraki kanunlar, MTK'yı da HMK'yı da düzenleyen kanun koyucuların tasavvurları ile bağdaşmayan hükümler içermektedir. Meselâ MTK düzenlenirken, “istinaf yoluna” ilişkin bir düzenleme Türk mevzuatında yer almamaktaydı; bu nedenle, MTK'yı düzenleyen kanun koyucu, iptal davasına ilişkin hükümleri, Türk hukukunun istinaf yoluna da yer vereceğine ilişkin bir tasavvura sahip olmadan, düzenlemiştir. MTK'nın ardından istinaf yoluna ilişkin hükümlerin yürürlüğe girip Bölge Adliye Mahkemeleri'nin de Temmuz 2016'da faaliyete geçmesi, MTK'ya tâbi iptal davaları bakımından, MTK'da yer almayan istinaf yoluna ilişkin sonraki hükümlerin de dikkate alınmasını zorunlu kılmaktadır

Bölge Adliye Mahkemeleri'nin (İstinaf Mahkemeleri'nin⁹) Temmuz 2016'da faaliyete geçmeleri¹⁰ ile birlikte, gerek MTK'ya gerekse de HMK'ya tâbi iptal davalarında verilen kararlara karşı hangi kanun yoluna, doğrudan temyiz yoluna mı yoksa temyizden önce istinaf yoluna mı başvurulacağı sorunu ile karşı karşıya kalınmıştır. Öyle ki, Bölge Adliye Mahkemeleri'nin faaliyete geçmelerinin üzerinden daha bir yıl geçmeden, Yargıtay 15. Hukuk

⁹ Doktrinde, “Bölge Adliye Mahkemeleri” ile “İstinaf Mahkemeleri” terimlerinin birbirinin yerine geçecek şekilde kullanılabilmesine işaret edilmektedir (bkz. Hakan **PEKCANITEZ**, *İstinaf Mahkemeleri*, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 2006, s. 17; aynı yönde Halûk **KONURALP**, *İstinaf Derecesi* (Halûk Konuralp'in Tebliği), *Medeni Usûl ve İcra-İflas Hukukçuları Toplantısı II-III*, Ankara 2007, s. 26). Bununla birlikte, “Bölge Adliye Mahkemelerinin” bazı durumlarda ilk derece mahkemesi olarak hareket etmesi gerekir. Meselâ tahkim süresinin uzatılması için (m.427/2) başvurulacak mahkeme, HMK'nın 410. maddesi gereğince, Bölge Adliye Mahkemesi'dir. Böyle bir durumda Bölge Adliye Mahkemesi'nin yaptığı işin fonksiyonu “istinaf” değildir. Böyle bir durumda Bölge Adliye Mahkemesi, “ilk derece mahkemesi” gibi hareket eder. Bu nedenle, kanaatimizce, “Bölge Adliye Mahkemesi” tabirinin yerine “İstinaf Mahkemesi” tabirinin kullanılması, örnek olarak gösterdiğimiz istisnaî bazı durumlar bakımından yerinde olmaz.

¹⁰ Bölge Adliye Mahkemeleri'nin 20.07.2016 tarihinde tüm yurttaki faaliyetine başlayacağı, Adalet Bakanlığı'nın “Bölge Adliye Mahkemeleri ve Bölge İdare Mahkemelerinin Tüm Yurttaki Göreve Başlayacakları Tarihe İlişkin Karar”ı ile duyurulmuştur. Söz konusu Adalet Bakanlığı Kararı için bkz. Resmi Gazete: 7.11.2015-29525.

Dairesi de 2017 tarihli kararında¹¹ bu sorunu ele almış, iptal davalarında verilen kararlara karşı istinaf yoluna başvurmadan, doğrudan temyiz yoluna başvurulabileceği sonucuna varmıştır. Yargıtay'ın bu kararı, iptal davasında verilen kararların tekrar tekrar denetlenmesinin, böylelikle tahkim sürecinin uzamasının önüne geçilmesini sağladığı için ortaya çıkardığı sonucu itibarıyla yerinde bir karardır. Bununla birlikte, aşağıda ele alacağımız üzere Yargıtay'ı bu yönde karar vermeyen sevk eden kanun yorumlamalarının yerindeliği tartışmaya açıktır.

Şunu da belirtmek gerekir ki, ortaya çıkardığı sonucunu isabetli bulduğumuz karar, büyük ölçüde Yargıtay'ın HMK hükümlerini katılma olanağı bulamadığımız bir şekilde yorumlamış olması sayesinde ortaya çıkmıştır. İşte bu durum, yürürlükteki mevzuatımızda iptal davalarında görevli mahkemeye ilişkin hükümlerden başlayan sorunlu bir düzenlemenin bulunduğu açık göstergesidir. Bu sorunun giderilmesi için konuya ilişkin yeniden düzenleme yapılması dışında da başka bir çözüm görünmemektedir. Nitekim, bu yönde hazırlanmış bir Kanun Değişikliği Taslağı da mevcuttur¹².

I. MTK'ya Tâbi İptal Davalarında Verilen Kararların İstinaf Yoluna Başvurulmadan Doğrudan Doğruya Temyiz Edilip Edilmeyeceği Sorunu

A. Genel Olarak

MTK'nın 2001 yılında yürürlüğe girmesinden sonra 2004 yılında yürürlüğe giren 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemeleri Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun'la¹³, Bölge Adliye Mahkemeleri Türk hukukuna kazandırılmış, diğer yandan 5236 sayılı Kanun¹⁴ ile o tarihte henüz yürürlükte olan HUMK hükümleri değiştirilmiş, bu değişiklik ile HUMK hükümlerine, "istinaf yoluna" ilişkin hükümler getirilmiştir. Ancak Bölge Adliye Mahkemeleri'nin faaliyete geçmemesi nedeniyle HUMK hükümlerindeki bu değişikliğin uygulamada bir etkisi olmamıştır. Ardından, 2011 yılında yürürlüğe giren 6100 sayılı HMK'ya da, mülga HUMK'da yer alan "istinafa" ilişkin hükümler aynen dahil edilmiştir. HMK'nın istinafa ilişkin hükümleri ise, Bölge Adliye Mahkemeleri'nin 2016 yılının Temmuz ayında faaliyete geçmeleri nedeniyle, ancak bu tarihten sonra tatbik alanı bulmuştur. HMK'nın

¹¹ Yargıtay 15. Hukuk Dairesi'nin 2017/745 Esas, 2017/2355 Karar ve 31.5.2017 tarihli kararı, çevrimiçi: <<www.kazanci.com>>.

¹² Hukuk Muhakemeleri Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı Taslağı için bkz. <http://www.adalet.gov.tr/Tasarilar/HMK-TASARI-duz-METINVEGEREKCELER.pdf>

¹³ 5235 sayılı " Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemeleri Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun". RG.7.10.2004-25606.

¹⁴ 5236 sayılı "Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun". RG.7.10.2004-25606.

istinaf yoluna ilişkin hükümlerinin MTK'ya tâbi iptal davaları hakkında tatbik alanı bulup bulmayacağı konusunda ise, tam bir açıklık bulunmamaktadır

Bir yandan, HMK'nın 341/1 maddesi ile 5235 sayılı “Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemeleri'nin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun”un 33. maddesinin ilk derece mahkemelerinin verdikleri nihaî kararlara karşı istinaf yoluna başvurulacağını öngören hükümleri, diğer yanda MTK'nın 15/6 maddesinin, iptal davasında verilen kararlara karşı temyiz yoluna başvurulacağını öngören hükmü ve nihayet HMK'nın 341/5. maddesinin, diğer kanunlarda “temyiz yoluna” başvurulacağı belirtiyor olsa dahi, ilk derece mahkemelerinin kararlarına karşı “istinaf yoluna” başvurulacağını öngören hükümleri, MTK'ya tâbi iptal davaları neticesinde verilen kararlara karşı istinaf yoluna başvurmadan doğrudan temyiz yoluna başvurulup başvurulamayacağı sorusunu, ilgili hükümlere bakmakla kolay bir şekilde çözülebilecek bir sorun olmaktan çıkarmaktadır. Üstelik, MTK'ya tâbi iptal davalarının istinaf yoluna başvurulmaksızın doğrudan temyiz edilip edilemeyeceği sorunu bakımından uygulama alanı bulacak maddeler sadece HMK'nın 341/1., 5235 sayılı Kanun'un 33. ve nihayet MTK'nın 15/6. maddesinden ibaret değildir. Bunlar dışında, HMK'nın 341/6. ve yine HMK'nın 361/1. maddeleri ile, MTK'nın 17. maddesi de ele almakta olduğumuz sorun ile ilgili olarak incelenmesi gereken hükümlerdir.

Tüm bu hükümlerin dikkate alınması neticesinde benimsenecek yorum şekline göre, MTK'ya tâbi iptal davalarında verilen kararlara karşı, doğrudan doğruya temyiz yoluna başvurulamayacağı, önce, “istinaf yolu”na başvurulması gerektiği veyahut da MTK'ya tâbi iptal davalarında verilen kararlara karşı istinaf yoluna başvurmadan, doğrudan temyiz yoluna başvurulabileceği sonucuna varılabilir. Böylesine temel bir usulî sorun hakkında farklı kanunlarda yer alan farklı hükümlere başvurarak cevap bulmak zorunda kalınıyor olmanın da açıkça gösterdiği mevzuat dağınıklığı bir yana, bu farklı hükümlerin ele alınması sonucunda yeknesak bir çözüme varılamıyor olması¹⁵ çok düşündürücüdür.

MTK'ya tâbi iptal davalarında verilen kararlara karşı istinaf yoluna başvurmaksızın doğrudan temyiz yoluna başvurulup başvurulamayacağı meselesini irdelleyebilmek için aşağıda öncelikle, HMK'nın “istinaf yoluna” ilişkin 341/5. maddesini, ardından MTK'nın aksi

---

¹⁵ İptal davalarında verilen kararlara karşı “istinafa başvurulmadan doğrudan temyize gidilip gidilemeyeceğinin MTK'ya tâbi iptal davaları bakımından tartışmalı olduğu, PEKCANITEZ tarafından şu ifadeyle belirtilmiştir: “*Bu durumda Milletlerarası Tahkim Kanunu'yla ilgili tartışma olan, asliye ticaret mahkemelerinin tahkimle ilgili kararlarına karşı istinafa başvurulmadan doğrudan temyize gidilip gidilemeyeceği Hukuk Muhakemeler Kanunu'nda düzenlenen tahkim bakımından da geçerli olacaktır*”; Hakan PEKCANITEZ /Oğuz ATALAY/ Muhammet ÖZEKES, *Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı*, 4. Bası, Ankara 2016, s. 667; PEKCANITEZ, *Pekcanitez Usûl, Medenî Usûl Hukuku*, Cilt 3, s. 2625.

öngörülmedikçe bu kanuna tâbi tahkim davalarında mülga HUMK hükümlerinin tatbik alanı bulunmayacağı öngören 17. maddesini ve nihayet bunun da ardından HMK'nın “temyiz yoluna” ilişkin 361. maddesini ayrı başlıklar altında ele alacağız.

B. HMK'nın 341/5. Maddesi ile 5235 sayılı Kanun'un 32. Maddesi Yönünden

Değerlendirme

HMK'nın “İstinaf Yoluna Başvurulabilen Kararlar” başlıklı 341. maddesinin 5. fıkrası şu hükmü içermektedir:

“İlk derece mahkemelerinin diğer kanunlarda temyiz edilebileceği veya haklarında Yargıtaya başvurulabileceği belirtilmiş olup da bölge adliye mahkemelerinin görev alanına giren dava ve işlere ilişkin nihai kararlarına karşı, bölge adliye mahkemelerine başvurulabilir”.

Görüleceği üzere, HMK'nın 341/5. maddesi, bir *ilk derece mahkemesinin* verdiği karara karşı doğrudan “temyiz yoluna” başvurulabileceğini öngören bir başka kanun hükmü mevcut olsa dahi, doğrudan “temyiz yoluna” başvurulabileceğini öngören bu kanun hükmüne rağmen, öncelikle “istinaf yoluna” başvurulmasını öngörmektedir.

MTK'ya tâbi iptal davaları bakımından görevli mahkemelerin “ilk derece mahkemeleri” olduğunda tereddüt bulunmamaktadır¹⁶. HMK'ya tâbi iptal davaları bakımından süregelen tartışma olan iptal davaları bakımından “ilk derece mahkemelerinin” mi görevli olduğu tartışması¹⁷, MTK'ya tâbi iptal davaları bakımından söz konusu değildir. Bu nedenle, HMK'nın 341/5. maddesinin, MTK'ya tâbi iptal davaları bakımından tatbik alanı bulması mümkündür.

Nitekim, MTK'nın 15/A(6). maddesinde yer alan hüküm, HMK'nın 341/5. maddesinde işaret edilen, diğer kanunlarda (mesela MTK'da) yer alan ve “ilk derece mahkemelerinin kararlarının *temyiz edilebileceğini* belirten” hükümlere tipik örnek olarak gösterilebilecek hükümlerden biridir. MTK'nın bu hükmü uyarınca:

“İptal davası hakkında verilen kararlara karşı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu hükümlerine göre temyiz yolu açık... ’tır.

¹⁶ Gerek iptal davalarının “asliye hukuk mahkemelerinde” görülmesini öngören MTK'nın 15/A/1 hükmü, gerekse de iptal davalarının “asliye ticaret mahkemelerinde” görülmesini öngören ve MTK karşısında sonraki kanun niteliğine sahip olan 5235 sayılı Kanun'un 5/4. maddesi uyarınca, iptal davaları bakımından görevli mahkeme “ilk derece mahkemeleridir”.

¹⁷ Bkz. aşağıda dpn. 35 civarı.

HMK'nın 341/5. maddesinin lafzı, MTK'da yer alan 15/A(6) hükmüne benzer hükümlere işaret ederek, MTK'nın 15/A(6) maddesi hükmünde olduğu üzere, bir birinci derece mahkeme kararına karşı doğrudan “temyiz yoluna” başvurulabileceğini öngören hükümlere uyulmayıp, öncelikle “istinaf yoluna” başvurulmasını öngörmektedir. Nitekim, doktrinde MTK'ya tâbi hakem kararlarına karşı açılan iptal davalarında verilen kararlara karşı, “temyiz yoluna” başvurulmadan önce, “istinaf yoluna” başvurulması gerektiği görüşü ileri sürülmektedir¹⁸.

HMK'nın 341/5. maddesi tek başına ele alındığında, MTK'ya tâbi tahkim iptal davaları neticesinde verilen kararlara karşı doğrudan temyiz yoluna başvurulamayacağı, öncelikle “istinaf yoluna” başvurulması gerektiği sonucuna varılması gerektiğinde tereddüt yoktur. Ancak kanaatimizce, MTK'ya tâbi iptal davaları neticesinde verilen kararlara karşı doğrudan temyiz yoluna başvurulup başvurulmayacağı sorununu ele alırken, sadece HMK'nın 341/5. maddesini değil, MTK'nın 17. maddesi ile HMK'nın 361. maddesinin de etkilerinin incelenmesi gerekir.

C. MTK'nın 17. Maddesi Yönünden Değerlendirme

MTK'nın “Uygulanmayacak ve Kaldırılan Hükümler” başlıklı 17. maddesi: “*Bu Kanunla düzenlenen konularda, aksine hüküm bulunmadıkça, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu hükümleri uygulanmaz*” hükmünü içermektedir. Bu hüküm uyarınca, (mülga) HUMK hükümlerinin tatbik edileceği açıkça belirtildiği haller¹⁹ dışında, MTK'da düzenlenen konular hakkında (mülga) HUMK hükümleri tatbik alanı bulamaz. Sözümlü ettiğimiz MTK'nın 17. maddesini sadece mülga HUMK hükümlerinin tatbikine engel bir hüküm olarak değil, yürürlükteki 6100 sayılı HMK hükümlerinin de tatbikine engel bir hüküm olarak ele almak gerekir. Zira, HMK'nın 447/2. maddesi uyarınca, mülga 1086 sayılı Hukuk Usulü

¹⁸ Hakan PEKCANITEZ, *Milletlerarası Tahkim Kanunu'na Göre Verilen Hakem Kararlarının İcrası*, Prof. Dr. Hamdi Yasaman'a Armağan, İstanbul 2017, s. 583 vd.; Hakan PEKCANITEZ, *Yeni Hukuk Muhakemeleri Kanununun Tahkime İlişkin Hükümleri*, yeri: Hakan Pekcanitez Makaleler, İstanbul 2016, s. 528. s. 528. (Makalenin ilk yayınlandığı yer: Milletlerarası Tahkim Semineri, Ankara 19 Nisan 2011); Diğer yandan, diğer bazı yazarlar ise, MTK'ya tâbi iptal davaları neticesinde verilen kararlara karşı “istinaf yoluna” başvurulup başvurulmayacağı tartışmasını hiç ele almadan, iptal davası neticesinde verilen kararlara karşı “temyiz” yoluna başvurulacağını belirtmektedirler; bkz. AKINCI, *Milletlerarası Tahkim*, 4. Baskı, İstanbul 2016, s. 320| Ceyda SÜRAL, *Hakem Kararlarının İcrası ve İptal Davası*, Dokuz Eylül Hukuk Fakültesi Dergisi (2014), Cilt 16, (Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan), s. 1406; Cemal ŞANLI, *Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları*, 6. Baskı, İstanbul 2016; Cemal ŞANLI/ Emre ESEN/ İnci ATAMAN-FIGANMEŞE, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 5. Baskı, İstanbul 2016, s. 517.

¹⁹ Meselâ, MTK'nın 15/A/6 maddesi hükmünde, iptal davası hakkında verilen kararlara karşı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu hükümlerine göre temyiz yolunun açık olduğu öngörülmektedir. MTK'nın bu hükmü, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun tatbik edileceğinin açıkça öngörüldüğü hükümlerden birine örnek teşkil etmektedir.

Muhakemeleri Kanunu'na yapılan yollamalar, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na (HUMK) yapılmış sayılır.

Açıkça belirtildiği haller dışında HMK hükümlerinin MTK'da düzenlenen konular hakkında tatbik alanı bulamayacağını öngören MTK'nın 17. maddesi karşısında, MTK'ya tâbi iptal davaları bakımından HMK'nın 341/5. maddesinin tatbik alanı bulamayacağı düşüncesi akla gelebilir. Zira, MTK'da “istinaf yoluna” ilişkin bir hüküm yer almadığı gibi, istinafa ilişkin meseleler hakkında HMK (veya HUMK) hükümlerinin uygulanacağına ilişkin bir hüküm de yer almamaktadır. MTK'nın 17. maddesi, aksine hüküm bulunmadıkça HMK'nın (mülga HUMK'un) hükümlerinin tatbik alanı bulmadığını öngördüğüne ve istinaf konusunda HMK'nın uygulanacağına ilişkin bir hüküm de MTK'da yer almadığına göre, HMK'nın istinaf yoluna ilişkin hükümlerinin MTK'ya tâbi iptal davaları hakkında uygulanmayacağı, dolayısıyla MTK'ya tâbi iptal davalarında verilen kararlara karşı istinaf yoluna başvurmadan doğrudan temyiz yoluna başvurulabileceği düşünülebilir.

Ne var ki, bir yandan HMK'da (ve hatta mülga HUMK'da) yer alan istinaf yoluna ilişkin hükümler MTK'dan sonra yürürlüğe girmiş olup, MTK'nın iptal davalarında verilen kararlara karşı “temyiz” yoluna başvurulabileceğini öngören 15/A(6) hükmü ile HMK'nın istinaf yoluna ilişkin hükümleri arasında, önceki kanun- sonraki kanun ilişkisi bulunmaktadır. Diğer yandan da HMK'nın 341/5. maddesinde, istinaf yoluna ilişkin hükümlerin, MTK dahil hiçbir kanun bakımından istisna tanımaksızın uygulanması gerektiği, kuşkuyla yer vermeyen açık bir ifade ile ortaya konmuştur. Gerçekten de HMK'nın 341/5. maddesinin içerdiği:

*“İlk derece mahkemelerinin **diğer kanunlarda**, temyiz edilebileceği... belirtilmiş olup da bölge adliye mahkemelerinin görev alanına giren dava ve işlere ilişkin nihai kararlarına karşı, bölge adliye mahkemelerine başvurulabilir”*

şeklindeki açık ifadesi, MTK dahil başka hiçbir kanun bakımından istisna tanımaksızın, Bölge Adliye Mahkemeleri'nin görev alanına giren tüm ilk derece mahkeme kararlarına karşı, istinaf yoluna başvurulabileceğini öngörmektedir.

Netice olarak, gerek HMK'nın içerdiği “istinaf yoluna” ilişkin 341/5. maddesi hükmü ile MTK'nın “temyiz yolunu” öngören 15/A(6). maddesi hükmü arasında, önceki kanun-sonraki kanun ilişkisinin bulunuyor olması; gerekse de HMK'nın 341/5. maddesinin MTK dahil hiçbir Kanun bakımından istisna tanımaksızın istinaf yoluna ilişkin hükümlerinin tatbikini emrediyor olması karşısında, MTK'nın 17. maddesinin, mülga HUMK hükümlerinin (günümüzde ise m.

447/2 gereğince HMK hükümlerinin) tatbikini engellemek için öngörülen hükmünün HMK m. 341/5 hükmünün önüne geçip tatbikini engelleme gücünün bulunmadığı kanaatindeyiz.

D. HMK'nın 361. Maddesi Yönünden Değerlendirme

HMK'nın "*Temyiz Edilebilen Kararlar*" başlıklı 361. maddesi hükmü, "temyiz yoluna" başvurulabilecek kararların hangi niteliklere sahip kararlar olduğunu düzenlemektedir. HMK'nın 361/1. maddesi uyarınca:

"Bölge adliye mahkemesi hukuk dairelerinden verilen temyizi kabil nihai kararlar ile hakem kararlarının iptali talebi üzerine verilen kararlara karşı ...temyiz yoluna başvurulabilir".

HMK'nın 361/1. maddesi, farklı niteliklere sahip iki tür karara karşı temyiz yoluna başvurulabileceğini öngörmektedir. HMK'nın 361/1. maddesi uyarınca aleyhine temyiz yoluna başvurulması mümkün olan birbirinden farklı iki tür kararı en genel hatlarıyla şöyle göstermek mümkündür.

i- *Bölge adliye mahkemesince verilen* kararlar

ii- Hakem kararının *iptali talebi üzerine verilen* kararlar.

Görüleceği üzere, HMK'nın 361/1 maddesi hükmü uyarınca aleyhine temyiz yoluna başvurulması mümkün olan, yukarıda (i) başlığı altında yer alan birinci tür kararlar bakımından belirleyici olan, bu kararların "*bölge adliye mahkemeleri tarafından*" verilmiş olmalarıdır.

Aleyhine temyiz yoluna başvurulması mümkün olan ve yukarıda (ii) başlığı altında yer alan ikinci tür kararlar bakımından belirleyici olan ise, bu kararların "*hakem kararlarının iptali tabiyle açılmış davalar neticesinde verilmiş kararlar*" olmalarıdır.

Buna göre, yukarıda (i) başlığı altında yer alan birinci tür kararlar bakımından, bu kararların hangi mahkeme tarafından verilmiş oldukları önem taşımaktayken, (ii) başlığı altında yer alan ikinci tür kararlar bakımından, hangi mahkeme tarafından verilmiş oldukları belirleyici değildir. Nitekim (i) başlığı altında yer alan birinci tür kararların temyize konu olabilmeleri için hangi mahkemeden verilmiş olmaları gerektiği 361/1. maddede açıkça düzenlenmişken, kanun koyucu (ii) başlığı altında yer alan ikinci tür kararlar bakımından bunların hangi mahkemeler tarafından verilmiş olmaları gerektiğine ilişkin herhangi bir sınırlama getirmemiştir. Zira aleyhine temyiz yoluna başvurulması mümkün olan birinci tür kararlardan farklı olarak, "ikinci tür karar" olarak nitelendirdiğimiz "*hakem kararlarının iptali talebi üzerine verilen kararlar*"

bakımından HMK'nın 361/1. maddesi uyarınca önemli olan bu kararların hangi “mahkeme” tarafından verilmiş olduğu değil, “hakem kararı” niteliğinde olmamasıdır. Bir başka deyişle, HMK'nın 361/1. maddesinde işaret edilen “ikinci tür karar” olarak nitelendirdiğimiz kararlar bakımından önemli olan, temyize konu olan kararın bir “hakem kararı” olmayıp, “hakem kararına karşı açılan iptal davasında verilmiş bir karar” olmasıdır. Hakem kararının iptali davasında karar veren mahkemenin hangi mahkeme olması gerektiği ise (“ilk derece mahkemesi” mi yoksa “bölge adliye mahkemesi” mi olması gerektiği) HMK'nın 361/1. maddesinde düzenlenen bir konu değildir.

Esasen, HMK'nın 361/1. maddesinin “bölge adliye mahkemelerince verilen belli kararlar” hakkında temyiz yoluna başvurulabileceğini düzenlemesinin yanında ayrıca özel olarak “hakem kararlarının iptali talebi üzerine verilen kararlar”a karşı da temyiz yoluna başvurulacağını düzenlemesi, aşağıda ayrıntılı olarak ele alacağımız üzere²⁰, HMK'nın, mülga 1086 sayılı HUMK'a kıyasla tahkim alanında getirdiği yeniliği vurgulamak içindir. Gerçekten de mülga 1086 sayılı HUMK'tan farklı olarak, HMK uyarınca, “hakem kararlarına” karşı temyiz yoluna başvurulamaz; sadece “hakem kararlarının iptali talebi üzerine verilen kararlara karşı” temyiz yoluna başvurulabilir. İşte, HMK m. 361'in gerekçesinden²¹ de anlaşılan amacı, “hakem kararına” karşı değil, “hakem kararının iptali talebi üzerine verilen karara” karşı temyiz yoluna başvurulabileceğini vurgulayarak düzenlemektir.

Ele almakta olduğumuz HMK'nın 361/1. maddesinin hakem kararlarının iptali ile ilgili kısmının, aleyhine temyiz başvurusunda bulunulabilecek kararların “hakem kararları” olmayıp, “hakem kararlarının iptali talebi üzerine verilen kararlar” olduklarını düzenlemek dışında başka bir konuda düzenleme getirmediği, iptal davasında verilen karar bakımından da başka bir şart aramadığı, gerek madde hükmünün lafzından, gerekse de gerekçesinden anlaşılmaktadır. Bir başka deyişle, HMK'nın 361/1. maddesi ne verilen karar aleyhine temyiz yoluna başvurulabilmesi için hakem kararının iptali davasını gören mahkemenin (“ilk derece mahkemesi” veya “bölge adliye mahkemesi” gibi) belirli bir mahkeme olmasını aramakta, ne

²⁰ Bkz. aşağıda dñn. 45 civarı.

²¹ Hukuk Muhakemeleri Kanun'u Tasarısı'nın yürürlükteki HMK'nın 361. maddesine tekabül eden 365.maddesinin gerekçesi 3 paragraftan oluşmaktadır. Bu 3 paragraftan sadece 2. paragrafında (aşağıda koyu harflerle yazılmıştır) hakem kararlarının iptali davasında verilen kararlara karşı temyiz yoluna başvurulması hakkında bilgi verilmiş olup, söz konusu gerekçenin 1. ve 2. paragraflarının tamamı şu şekildedir.

“ Maddede bölge adliye mahkemelerinin hukuk dairelerinin hangi kararlarına karşı temyiz yoluna gidilebileceğine ilişkin genel kural düzenlenmiş, bu genel kuralın istisnaları ise “temyiz edilmeyen kararlar” başlığı altında 366ncı maddede belirtilmiştir...”

Milletlerarası Tahkim Kanununda öngörülen düzenlemeye paralel olarak, **hakem kararlarına karşı iptal davasının açılabilmesi kabul edilmiş ve bu kararlara karşı temyiz yoluna başvurulabilmesi öngörülmüştür**”.

de iptal davasının sadece HMK'ya veya sadece MTK'ya tâbi hakem kararlarına ilişkin olmasını aramaktadır.

Bununla birlikte Yargıtay 15. Hukuk Dairesi 2017 tarihli kararında²², HMK'nın 361/1. maddesini farklı yorumlamıştır.

Yargıtay 15. Hukuk Dairesi'nin HMK'nın 361/1. maddesini ne şekilde yorumladığını ele almaya geçmeden önce bu noktada hemen belirtelim ki, Yargıtay'ın bu kararı MTK'ya değil, HMK'ya tâbi bir iptal davası hakkında verilmiş bir karardır. Bununla birlikte bu kararın HMK'nın 361/1. maddesinin ele alındığı kısma MTK'ya tâbi iptal davalarını incelediğimiz bu başlık altında değinmemiz gerekir. Zira, HMK'nın 361. maddesi sadece HMK'ya tâbi iptal davalarında verilen kararlar hakkında değil, MTK'ya tâbi iptal davalarında verilen kararlar hakkında da tatbik alanı bulmak üzere düzenlemiş genel bir hükümdür²³.

2017 tarihli karardan anlaşılmaktadır ki; Yargıtay, HMK'nın 361/1. maddesini sadece hangi niteliklere sahip kararlara karşı temyiz yoluna başvurulabileceğini öngören bir madde olarak değil, aynı zamanda HMK'ya tâbi iptal davaları bakımından görevli mahkemenin hangisi olduğu meselesine çözüm bulmak için başvurulabilecek bir madde olarak ele almıştır.

Yargıtay kararında şöyle hükmetmiştir:

“ Diğer yandan Kanun koyucu hakem kararlarının iptâli davalarında görevli mahkemenin Bölge Adliye Mahkemesi olduğunu kabul etmek istemiş olsaydı, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 361/1. maddesinde “Bölge Adliye Mahkemesi hukuk dairelerinden verilen temyizi kabil nihai kararlar ile hakem kararlarının iptâli talebi üzerine verilen kararlara karşı tebliğ tarihinden itibaren

²² Yargıtay 15. Hukuk Dairesi'nin 31.5.2017 tarihli kararı için bkz. yukarıda dpn.11.

²³ Bu noktada, HMK'nın 361/1. maddesinin MTK hakkında tatbiki bakımından MTK'nın hükümleri nedeniyle bir engel bulunup bulunmadığı konusuna da değinilmelidir. Yukarıda (bkz. yukarıda “C- MTK'nın 17. Maddesi Yönünden Değerlendirme” başlığı altındaki açıklamalar) MTK'nın 17 maddesinin içerdiği “aksine hüküm bulunmadıkça MTK'da düzenlenen konular hakkında HMK hükümlerinin uygulama alanı bulmayacağına ilişkin düzenlemesi nedeniyle, MTK'nın 17. maddesinin HMK'nın 341/5 maddesinin tatbikini engellediği düşüncesinin ortaya çıkması ihtimalinin bulunduğu söz etmiştik. İşte HMK'nın 341/5. maddesinden farklı olarak, HMK'nın 361/1. Maddesi bakımından böyle bir ihtimalin bulunmadığını düşünüyoruz. Her ne kadar HMK'nın 361. maddesi, HMK'nın 341. maddeden farklı olarak, MTK'yı da kapsayacak şekilde “diğer kanunlar”a işaret etmemektedir. Yine de kanaatimizce HMK'nın 361. maddesinin MTK'ya tâbi iptal davalarında tatbik alanı bulacağı tereddütsüzdür; zira MTK'nın 15/A(6). maddesi temyiz yolu bakımından açıkça (mülga HUMK'a yani günümüzde yürürlükte bulunan HMK'ya (HMK m. 447/2) atıfta bulunmaktadır. Bir başka deyişle, MTK'nın 15/A(6). maddesi içerdiği “...HUMK (HMK) hükümlerine göre temyiz yolu açıktır...” hükmüyle, açıkça HMK hükümlerine atıfta bulunmakta olup, bu özelliği ile de MTK'nın 17. maddesinin işaret ettiği, HMK hükümlerinin uygulanmayacağı yolundaki genel kuralın “aksine hüküm” içeren MTK maddelerinden biri olma niteliğine sahiptir. MTK'nın 17. maddesi, HMK hükümlerinin uygulanmayacağı yolundaki genel kuralın “aksine hüküm” bulunması halinde HMK hükümlerinin tatbikine izin verdiğinden, HMK'nın 361. maddesinin de MTK'ya tâbi hakem kararları bakımından tatbiki gerekir.

bir ay içinde temyiz yoluna başvurulabilir” demek suretiyle temyizi kabil kararlar konusunda ikili ayrıma gitmezdi. Zira hakem kararının iptâli davalarında görevli mahkemenin Bölge Adliye Mahkemesi olduğu kabul edilecek olursa, yine bir nihai karar olan hakem kararının iptâli davası, ilk cümle sebebiyle temyizi kabil bir karar olacağından düzenlemede “...ile hakem kararının iptâli talebi üzerine verilen kararlara ...” şeklinde ifade edilen ikinci kısma gerek kalmazdı. İkili ayrıma gidilmiş olması da göstermektedir ki, temyizi kabil olan kararlar; Bölge Adliye Mahkemesi’nin temyizi kabil nihai kararları ile ilk derece mahkemelerinden verilen hakem kararlarının iptâli davalarıdır”.

Görüleceği gibi Yargıtay bu kararında HMK’ya tâbi iptal davalarında hangi mahkemelerin görevli olduğu meselesini ele almıştır. HMK’ya tâbi iptal davaları bakımından hangi mahkemelerin görevli olduğu meselesi, buna ilişkin HMK hükümlerinin açık olmaması nedeniyle doktrinde tartışmalı olan meselelerden biridir. Aşağıda²⁴ ele alacak olduğumuz gibi, HMK’ya tâbi iptal davalarında verilen kararlara karşı doğrudan temyiz yoluna başvurulup başvurulmayacağı sorununun çözümü bakımından da esasen kilit noktasını oluşturan mesele, HMK uyarınca iptal davalarını görmeye görevli olan mahkemenin hangi mahkeme olduğu meselesidir. Önemle belirtelim ki, iptal davalarını görmeye hangi mahkemenin görevli olduğu meselesi, HMK’ya tâbi iptal davaları bakımından karşılaşılan bir mesele olmayıp, sadece HMK’ya tâbi iptal davaları bakımından söz konusu olan bir meseledir. Üstelik bu mesele, sadece “görevli mahkemenin belirlenmesi” ile ilgili bir mesele olmakla kalmayıp, aynı zamanda HMK’ya tâbi iptal davalarında verilen kararlara karşı temyiz yoluna başvurulabileceğini öngören “HMK’nın 439/6. maddesinin yorumlanma şeklini de doğrudan belirleyen” bir meseledir. Ne var ki bu meselenin çözüme kavuşturulması için başvurulacak hüküm, HMK’nın 361/1. maddesi hükmü değildir.

HMK’nın farklı kısımlarında yer alan iki ayrı madde hükmünde, iptal davalarında verilen kararlara karşı temyiz yoluna başvurulabileceği öngörülmektedir. Bu iki maddeden birincisi, HMK’nın “*Kanun Yolları*” başlıklı Sekizinci Kısım altında yer alan, 361/1. maddesidir. Diğer madde ise, HMK’nın “*Tahkim*” başlıklı Onbirinci Kısım altında yer alan, 439/6. maddesidir. Bu iki madde, birbirinden farklı alanlara ilişkin hükümler içermektedir.

HMK’nın “*Kanun Yolları*” başlıklı Sekizinci Kısım, aksi öngörülmedikçe tüm davalar hakkında uygulama alanı bulabilen hükümler içerirken, “*Tahkim*” başlıklı Onbirinci Kısım,

---

²⁴ Bkz. aşağıda dpn. 32 civarı.

yabancılık unsuru içermeyen mahallî uyuşmazlıklar hakkında yürütülecek ihtiyarî tahkime ilişkin hükümler içermektedir. Esasen HMK'nın “Tahkim” başlıklı Onbirinci Kısmı, tahkim yargılaması usulüne ilişkin olarak kendi içinde kapalı, HMK'dan ayrı özel bir kanun gibidir. Kanaatimizce bu özelliği ile HMK'nın “Tahkim” başlıklı Onbirinci Kısmı, “yabancılık unsuru” içeren ihtilaflara ilişkin tahkim yargılaması usulü kanunu olan 4686 sayılı MTK'ya benzemektedir. Nitekim tıpkı MTK'nın 17/1. maddesi gibi, HMK'nın Onbirinci Kısmında içinde yer alan “*Uygulanmayacak Hükümler*” başlıklı 444. maddesi hükmü de, bu Kısmında (Onbirinci Kısmında) düzenlenen konularda, aksine hüküm bulunmadıkça, **HMK'nın diğer hükümlerinin uygulama alanı bulamayacağını** öngörmektedir. Görüleceği üzere, HMK'nın “Tahkim” başlıklı Onbirinci Kısmı her ne kadar HMK'nın içinde yer alsada, aksi açıkça öngörülmedikçe HMK'nın diğer hükümlerinden bağımsız bir şekilde ele alınması gereken hükümler içermektedir.

Netice itibarıyla, HMK'nın 444. maddesi, herhangi bir tereddüte yer vermeksizin, aksine hüküm bulunmadıkça HMK'nın “Tahkim” başlıklı Onbirinci Kısmı'nda düzenleme getirilen konular hakkında HMK'nın diğer kısımlarında yer alan hükümlerin uygulama alanı bulamayacağını öngörmekteyken, Yargıtay'ın HMK'ya tâbi iptal davaları bakımından görevli olan mahkemenin hangi mahkeme olduğu konusunda HMK'nın 361/1. maddesi hükmünden yola çıkarak çözüm aramış olması kanaatimizce isabetli olmamıştır.

Buna mukabil bu başlık altında incelemekte olduğumuz MTK'ya tâbi iptal davalarında verilen kararlara karşı istinaf yoluna başvurulması gerekip gerekmediği sorunu bakımından ise, Yargıtay'ın kararı isabetli olmuş; önemli bir sorunun giderilmesine katkısı olmuştur. Her ne kadar Yargıtay'ın kararı MTK'ya değil, HMK'ya tâbi iptal davaları ile ilgili bir karar olsa da, Yargıtay'ın HMK'nın 361/1. maddesine ilişkin yorumu, MTK'ya tâbi iptal davalarında verilen kararlara karşı da doğrudan temyiz yoluna başvurulması imkândan yararlanılmasının önünü açmıştır.

Yukarıdaki başlıklar altında arz etmeye çalıştığımız üzere, MTK'ya tâbi iptal kararlarını vermek konusunda görevli olan mahkemeler gerek MTK'nın 15/A. maddesi gerekse de 5235 sayılı Kanunun'un 5/3(4). maddesi gereğince “ ilk derece mahkemeleridir”. HMK'nın 341. maddesi ise ilk derece mahkemelerinin kararlarına karşı “istinaf yoluna” başvurulmasını öngörmektedir²⁵. İşte bu nedenle, MTK'ya tâbi iptal davalarında verilen kararlara karşı doğrudan temyiz yoluna başvurulamayacağı, öncelikle istinaf yoluna başvurulması gerektiği

²⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. yukarıda dpn. 14 civarı.

doktrinde ileri sürülmektedir²⁶. Oysa ki, hakem kararlarının iptaline ilişkin kararlara karşı, önce istinaf daha sonra da temyiz yoluna başvurulması imkânının bulunması, ayrıca MTK'ya tâbi tahkim yargılamalarında verilen kararların yabancı ülkelerde tenfiz davası yoluyla da mahkeme denetimine açık olması, tahkim yargılamasından beklenen süratli yargılamanın hayata geçirilmesinin önünde önemli bir engel teşkil eder; nitekim bu nedenle pek çok ülkedeki eğilim, hakem kararlarını denetleyecek mahkemelerin sayısının olabildiğince azaltılması yönündedir.

İşte Yargıtay'ın 2017 tarihinde verdiği karar, “ilk derece mahkemelerinin” hakem kararının iptali davalarında verdikleri kararlara karşı doğrudan temyiz yoluna başvurulmasını sağlayacak bir yorum içerdiği için hakem kararının mahkemelerce mükerrer denetiminin önüne geçmiştir. Zira Yargıtay, HMK'nın 361/1. maddesi hükmünü “ilk derece mahkemelerince” verilen karara karşı doğrudan temyiz yoluna başvurulmasına imkân tanıyan bir hüküm olarak yorumlamıştır. Yargıtay kararında şu ifade yer almaktadır:

*“... İkili ayrıma gidilmiş olması da göstermektedir ki, **temyizi kabil olan kararlar;** Bölge Adliye Mahkemesi'nin temyizi kabil nihai kararları ile **ilk derece mahkemelerinden verilen hakem kararlarının iptâli davalarıdır**”.*

Bu kararıyla Yargıtay HMK'nın 361. maddesini, ilk derece mahkemelerince verilen kararlara karşı “istinaf yoluna” başvurulmasını öngören, HMK'nın 341. maddesinin bir istisnası olarak yorumlamıştır.

Kanaatimizce Yargıtay'ın bu yorumu, HMK'ya tâbi iptal davaları bakımından olmasa da MTK'ya tâbi iptal davaları bakımından, kanun koyucunun amacı ile de uyum içindedir.

Yukarıda ortaya koymaya çalıştığımız üzere, HMK'nın 361/1. maddesi hükmü, sadece HMK'ya tâbi iptal davaları hakkında değil, aynı zamanda MTK'ya tâbi iptal davaları hakkında da uygulama alanı bulur. HMK kurallarının kanun koyucu tarafından düzenlendiği tarihte de MTK uyarınca iptal davaları bakımından görevli mahkemeler, “ilk derece mahkemeleri” idi. HMK'nın genel gerekçesinde dahi, tahkime ilişkin hükümlerin düzenlenmesinde MTK'nın hükümlerinin esas alındığı belirtilmekteyken, HMK'yı düzenleyen kanun koyucunun, MTK hükümleri uyarınca iptal davalarını görece mahkemelerin “*ilk derece mahkemeleri*” (m. 15/A) olduğunu ve MTK'nın iptal davalarında verilen kararlara karşı yapılacak temyiz başvuruları bakımından HMK hükümlerine açıkça atıfta bulunduğunu (MTK m.17/A/6) gözünden kaçırmış olması, kanaatimizce ihtimal dahilinde değildir. MTK'nın iptal davalarında verilen kararlara karşı temyiz yoluna başvurulacağını öngören hükmünün, açıkça HMK'ya atıfta bulunduğunu,

²⁶ Bkz. yukarıda dpn. 18 civarı.

dolayısıyla HMK'nın 361/1. maddesinin MTK'ya tâbi iptal davalarına karşı temyiz yoluna başvurulduğunda tatbik edileceğini bilen kanun koyucunun, HMK'nın 361/1. maddesini düzenlerken madde hükmünde geçen “hakem kararlarının iptali talebi üzerine verilen kararlar” ifadesinde geçen “kararların”, MTK'ya tâbi iptal davaları bakımından “ilk derece mahkemelerince” verilmiş kararlar olmaları ihtimalini gözetmemiş olması ihtimal dahilinde değildir. Kanun koyucu HMK'nın 361/1. maddesini, HMK'ya tâbi iptal davalarının “bölge adliye mahkemeleri” tarafından, MTK'ya tâbi iptal davalarının ise “ilk derece mahkemeleri” tarafından görüleceğinin bilinci içinde düzenlemiştir. Kanun koyucunun bu nedenle HMK'nın 361/1. maddesinde, hakem kararının iptali davası neticesinde karar veren mahkemenin ilk derece mahkemesi mi yoksa bölge adliye mahkemesi mi olması gerektiğine ilişkin herhangi bir sınırlamaya yer vermemiş olması muhtemeldir.

Tüm bu nedenlerle, aşağıda ayrıntılı bir şekilde ele alacak olduğumuz üzere, Yargıtay'ın HMK uyarınca iptal davalarını görmek konusunda görevli mahkemenin “ilk derece mahkemeleri” olduğu görüşüne katılma olanağı bulamasak da, HMK'nın 361/1. maddesinin, hakem kararlarının iptali davalarında “ilk derece mahkemelerince” verilmiş kararlara karşı da doğrudan temyiz başvurusunda bulunma imkânını tanıyan bir hüküm içerdiği yönündeki görüşüne katılmaktayız. Bu nedenle kanaatimizce HMK'nın 361/1. maddesi hükmü, HMK'nın 341. maddesinin bir istisnasını teşkil etmekte ve MTK'ya tâbi iptal davaları neticesinde verilmiş kararlara karşı doğrudan temyiz yoluna başvurulmasını sağlamaktadır.

II. HMK'ya Tâbi İptal Davalarında Verilen Kararların İstinaf Yoluna Başvurulmadan Doğrudan Doğruya Temyiz Edilip Edilmeyeceği Sorunu

A. Genel Olarak

HMK'nın yürürlüğe girmesinden sonra, 2014 yılında, 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemeleri Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun'un (Mahkemelerin Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun'un) içerdiği bazı hükümler, 6545 sayılı Kanun²⁷ ile yeniden düzenlenmiştir. Bu incelemede ele almakta olduğumuz hakem kararlarının iptali davaları bakımından önem taşıyan değişiklik, 5235 sayılı Kanun'un 5. maddesinin 3. fıkrasının (4). bendinde gerçekleştirilen değişikliktir. Söz konusu 5. maddenin başlığı “*Hukuk Mahkemelerinin Kuruluşu*” olup, bu maddenin inceleme konumuzu doğrudan ilgilendiren 3.

²⁷ 6545 sayılı Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, RG. 28.06.2014-29044.

fıkrasında esasen, Asliye Ticaret Mahkemeleri'nin “heyet halinde” göreceklere davaların hangileri olduğu düzenlenmektedir.

“Asliye ticaret mahkemeleri”nin heyet halinde göreceklere davaların düzenlendiği 5235 sayılı Kanun'un 5. maddesinin 3. fıkrasının (4). bendinde, gerek MTK'ya, gerekse de HMK'ya tâbi iptal davalarının “heyet halinde” görüleceği düzenlenmektedir. 5235 sayılı Kanun'un 5/3. maddesi hükmünde şu ifade yer almaktadır:

“Asliye ticaret mahkemesi kurulan yerlerde bu mahkemelerde bir başkan ve yeteri kadar üye bulunur. Konusu parayla ölçülebilen uyuşmazlıklarda dava değeri üç yüz bin Türk lirasının üzerinde olan dava ve işler ile dava değerine bakılmaksızın;

1- İflas, iflasın ertelenmesi... 2- ... 3- ... 4- 12.1.2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununa ve 21/6/2001 tarihli ve 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu'na göre yapılan tahkim yargılamasında; ...iptal davalarına...ilişkin tüm yargılama safhaları, bir başkan ve iki üye ile toplanacak heyetçe yürütülür ve sonuçlandırılır.”

Hemen yukarıda 5235 sayılı Kanun'un 5/3 madde hükmünün konumuzla ilgili kısmına yer verirken koyu renk harflerle vurgulamaya çalıştığımız üzere, bu madde uyarınca, “asliye ticaret mahkemesi” kurulan yerlerde, HMK ve MTK'ya tâbi iptal davalarına ilişkin tüm yargılama safhaları heyetçe yürütülmelidir”. Görüleceği üzere, madde hükmü HMK ve MTK'ya tâbi iptal davalarının asliye ticaret mahkemelerinin kurulu olduğu yerlerde, “asliye ticaret mahkemeleri”nce görüleceği kabulünden hareketle düzenlenmiştir.

Belirtelim ki, doktrinde bazı yazarlar tarafından, 5235 sayılı Kanun'un ele almakta olduğumuz 5/3. maddesinin yeniden düzenlenmesi sonucunda kavuştuğu yeni içeriğinin, göreve ilişkin bir değişiklik olmadığı, göreve ilişkin düzenlemenin aynı Kanun'un farklı bir maddesi olan 6. maddesinde yer aldığı, ele almakta olduğumuz 5. maddenin 3. fıkrasındaki düzenlemenin ise sadece davaların heyet halinde görülüp görülemeyeceğine ilişkin bir düzenleme olduğu ileri sürülmektedir²⁸. Kanaatimizce ise, bu maddenin doğrudan göreve ilişkin bir düzenleme içermediği kabul edilecek olsa dahi, iptal davaları bakımından “asliye düzeyindeki ilk derece mahkemelerinin” görevli olduğu kabulünden yola çıkarak düzenleme

²⁸ Nuray EKŞİ, 6545 sayılı Kanun'un Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi davalarında Görevli Mahkeme Üzerindeki Etkisi, Uluslararası Ticaret ve Tahkim Hukuku Dergisi (2017), Cilt 6, Sayı 2, s. 392, 395; Belirtelim ki, 5235 sayılı Kanun'un 5. maddesinde yapılan değişikliğin görev kuralı değişikliği olmadığı görüşü aynı zamanda Yargıtay 15. Hukuk Dairesi'nin 2017 tarihli kararına, karşı kaleme alınmış “Karşı Oy”da da savunulmuş olan görüştür.

getiren bir hüküm olduğunda tereddüt yoktur²⁹. Hâlbuki, yukarıda da kısaca değinmiş olduğumuz üzere, HMK'nın iptal davalarını görece mahkemeye ilişkin düzenlemeleri muğlak olmakla birlikte, doktrinde baskın çoğunluk tarafından savunulan -bizim de aşağıda³⁰ yer vereceğimiz sebeplerle katıldığımız- görüş, HMK uyarınca, iptal davalarını görmek konusunda görevli olan mahkemelerin “*bölge adliye mahkemeleri*” olduğu görüşüdür. HMK uyarınca iptal davaları bakımından görevli mahkemelerin “*bölge adliye mahkemeleri*” olduğu görüşü benimsendiğinde, 5235 sayılı Kanun'un 5/3(4) maddesinin iptal davaları bakımından asliye düzeyindeki “*lk derece mahkemelerinin*” görevli olduğu anlayışı ile getirdiği düzenlemenin, HMK ile uyum içinde olmadığı, bilakis HMK'nın göreve ilişkin hükümleriyle çeliştiği sonucuna varılır. Bu durumda, çelişen iki hükümden hangisinin tatbiki gerektiğinin belirlenmesi gerekir.

5235 sayılı Kanun'un 5/3(4) hükmü ile HMK'nın iptal davalarında göreve ilişkin hükümleri arasında “sonraki kanun-önceki kanun” ilişkisi bulunmaktadır. Bu nedenle iptal davaları bakımından görevli mahkemenin belirlenmesinde bugün artık HMK'nın iptal davalarında göreve ilişkin hükümleri uygulanamamakta³¹; görevli mahkeme 5235 sayılı Kanun'un 5/3(4) hükmü çerçevesinde belirlenmektedir³².

HMK'nın iptal davalarında görevli mahkemeye ilişkin hükümleri günümüzde uygulama alanı bulamasa da, ele almakta olduğumuz iptal davalarında verilen kararlara karşı istinaf yoluna başvurmadan doğrudan temyiz yoluna başvurulup başvurulmayacağı sorusuna cevap

²⁹ İncelememiz bakımından, iptal davalarının asliye ticaret mahkemeleri mi, yoksa asliye hukuk mahkemeleri mi tarafından görüleceği, heyet halinde mi yoksa tek bir hâkim tarafından mı görüleceği de önem taşımamaktadır. İncelememiz bakımından önem taşıyan mesele, HMK sistematığına göre iptal davalarının “asliye düzeyindeki” bir mahkeme tarafından mı, yoksa “Bölge Adliye Mahkemesi” düzeyindeki bir mahkeme tarafından mı görüleceğidir. İşte bu nedenle bu incelemede, ele almakta olduğumuz 5235 sayılı Kanun'un 5. maddesinin 3. fıkrasında asliye ticaret mahkemelerinin heyet halinde göreceklere belirtilen davaların, doktrinde ileri sürüldüğü üzere, hakem kararına konu uyumsuzluğun tarafları ve içeriği dikkate alınarak, asliye ticaret mahkemesinde görülmeyip, asliye hukuk mahkemesinde veya iş mahkemesi gibi asliye düzeyinde diğer bir mahkemede görülüp görülmeyeceği tartışmasını ele almayacağız.

Hakem kararlarının tenfizi davaları bakımından, 5235 sayılı Kanun'un 3. fıkrasının (4). bendinin öngördüğü, hakem kararlarının tenfizi davalarının asliye ticaret mahkemelerince heyet halinde görüleceği yönündeki hükmün, göreve ilişkin bir hüküm olmayıp, hakem kararlarının tenfizi davalarının, hakem kararına konu uyumsuzluğun tarafları ve içeriği dikkate alınarak, asliye ticaret mahkemesi, asliye hukuk mahkemesi, fıkri ve sınaî haklar mahkemesi veya iş mahkemesinde görülebileceği görüşü için bkz. EKŞİ, *6545 sayılı Kanun*, s. 391 vd..

³⁰ Bkz. aşağıda dñn. 35 civarı.

³¹ 5235 sayılı Kanun'un 5/3(4). maddesiyle birlikte iptal davalarında “*bölge adliye mahkemeleri*”nin görev yapmasına son verilmiş olmasının isabetli bir değişiklik olmadığı, iptal davaları bakımından bölge adliye mahkemeleri'nin görevli kılınmasının altında, ihtisas mahkemeleri oluşturma, yargılamanın süratli olmasını sağlama gibi amaçların yer aldığı görüşü için bkz. PEKCANİTEZ / ATALAY/ ÖZEKES, *Ders Kitabı*, s. 666.

³² PEKCANİTEZ / ATALAY/ ÖZEKES, *Ders Kitabı*, s. 667; PEKCANİTEZ-YEŞİLİRMAK, *Pekcanitez Usul Hukuku*, 15. Bası, İstanbul 2017, s. 2793; TAŞPINAR-AYVAZ, s. 478; YILDIRIM, s. 3014; Tülin KURTOĞLU, *Özel Hukukta İstinaf*, Ankara 2017, s. 284; Güventürk KIZILYEL; *İstinaf Mahkemelerinin Faaliyete Geçmesinden Sonra Tahkim Yargılamasında Görevli Mahkeme Sorununa İlişkin Bir Yorum*, UTTDER(2017), Cilt:6, Sayı: 1, s. 215.

bulabilmek için, HMK'nın iptal davalarında görevli mahkemeye ilişkin hükümlerinin incelenmesi zorunludur. Zira, HMK'ya tâbi iptal davalarında verilen kararlara karşı doğrudan temyiz yoluna başvurulup başvurulamayacağı sorusu, HMK'nın 439/6. maddesi tatbik edilmek suretiyle ancak cevaplanabilir. HMK'nın 439/6. maddesi hükmünün sağlıklı bir şekilde yorumlanması ise ancak, HMK'nın iptal davası bakımından hangi mahkemeyi görevli kıldığının bilinmesi halinde mümkün olur. Zira, iptal davalarında verilen kararlara karşı başvurulacak kanun yoluna ilişkin hüküm ile iptal davaları bakımından görevli olan mahkemeye ilişkin hükmün sistematik bir bütünlük teşkil edecek şekilde yorumlanması gerekir. Netice itibarıyla, HMK'nın iptal davaları bakımından hangi mahkemeleri görevli kıldığı tespit edilmelidir ki, iptal davalarında verilen kararlara karşı “*temyiz yoluna*” başvurulmasını öngören HMK'nın 439/6. maddesinin içerdiği düzenlemenin HMK'nın sistematigi içindeki anlamı doğru bir şekilde saptanabilsin.

Ne var ki, HMK'nın iptal davası bakımından görevli mahkemeye ilişkin hükümleri, hemen ilk bakışta anlaşılabilen hükümler olmayıp, muğlak hükümlerdir. Bu nedenledir ki, HMK uyarınca iptal davaları bakımından görevli mahkemenin hangisi olduğu doktrinde de tartışılmakta olup, konu hakkında farklı görüşler savunulmaktadır. Aşağıda ele alacak olduğumuz üzere, baskın görüşe göre, HMK'nın iptal davaları bakımından görevli kıldığı mahkemeler, “*bölge adliye mahkemeleri*”dir³³. Diğer görüşe göre ise, HMK'nın iptal davaları bakımından görevli kıldığı mahkemeler, “*ilk derece mahkemeleri*”dir. İşte bu iki görüşten hangisinin benimsendiğine bağlı olarak, iptal davalarında verilen kararlara karşı “*temyiz yoluna*” başvurulabileceğini öngören HMK'nın 439/6. maddesini yorumlama şekli değişebilmektedir. İptal davaları bakımından görevli mahkemelerin “*bölge adliye mahkemeleri*” olduğu görüşü benimsendiğinde, HMK'nın 439/6. maddesinin içerdiği, iptal davasında verilen hükümlere karşı “*temyiz yoluna*” başvurulabileceği hükmü, iptal davasında verilen kararın bir üst mahkeme olan “*Yargıtay*” tarafından incelenmesini öngören bir hüküm olarak anlaşılır. Buna mukabil iptal davaları bakımından görevli mahkemelerin “*ilk derece mahkemeleri*” olduğu görüşü benimsendiğindeyse, HMK'nın 439/6. maddesi hükmü, iptal davasında verilen kararın bir üst mahkeme olan “*bölge adliye mahkemesi*” tarafından yapılması gereken incelemenin baypas edilmesine imkân tanıyan, böylelikle doktrinde “*sıçramalı temyiz*” olarak adlandırılan usule başvurulmasını sağlayan bir hüküm olarak anlaşılır.

İşte, HMK'nın iptal davaları bakımından hangi mahkemeleri görevli kıldığı meselesi HMK'nın 439/6. maddesinin yorumu bakımından böylesine önemli bir fark ortaya çıkardığı

---

³³ Bkz. aşağıda dpn.35 civarı.

için Yargıtay 15. Hukuk Dairesi de 2017 tarihli kararında bu meseleyi ele almak durumunda kalmıştır. Yargıtay bu konuda, HMK uyarınca iptal davaları bakımından “bölge adliye mahkemeleri”nin görevli olmadığını savunan yazarların görüşünü benimsemiş, neticede iptal kararlarına karşı doğrudan temyiz yoluna başvurulup başvurulmayacağı konusundaki görüşünü de göreve ilişkin olarak benimsediği azınlık görüşü taraftarlarının savundukları düşünceler çerçevesinde şekillendirmiştir.

HMK’ya tâbi iptal davalarında verilen kararlara karşı başvurulabilecek kanun yolluna ilişkin 439/6. maddenin sağlıklı bir şekilde yorumlanabilmesi için bakımından HMK uyarınca iptal davaları bakımından görevli mahkemenin hangisinin olduğu sorusuna verilecek cevap adeta bir kilit noktasını oluşturduğundan, aşağıda öncelikle HMK uyarınca iptal davalarında görevli mahkemenin hangisi olduğu meselesini irdeleyeceğiz.

B. HMK Uyarınca İptal Davaları Bakımından Hangi Mahkemenin Görevli Olduğu Meselesi

1. Genel Olarak

İptal davaları bakımından görevli mahkemeyi gösterdiği ileri sürülen HMK’nın 410. maddesi şu hükmü içermektedir:

“Tahkim yargılamasında, mahkeme tarafından yapılacağı belirtilen işlerde görevli mahkeme ve yetkili mahkeme tahkim yeri bölge adliye mahkemesidir.”

“Bölge adliye mahkemeleri”ni görevli kılan HMK’nın 410. maddesi, bazı yazarlarca, tahkime ilişkin davalar bakımından “genel atıf niteliği taşıyan” bir hüküm olarak değerlendirilmektedir³⁴. Bu hükmün tahkime ilişkin davalar bakımından “genel atıf niteliği taşıyan bir hüküm” olduğu kabul edildiğinde, bu incelemede ele aldığımız “*iptal davası dahi*” HMK’nın “Tahkim” başlıklı 11. Kısımında düzenlenen ve mahkemeye başvurulmasını gerektiren tüm dava ve işler bakımından “Bölge Adliye Mahkemeleri”nin görevli olduğu sonucuna varılır. Nitekim, doktrinde de pek çok yazar, kanaatimizce de yerinde olarak, 410. maddenin tahkime ilişkin bütün davalar bakımından uygulama alanı bulacağı düşüncesinden hareketle, HMK uyarınca iptal davaları bakımından görevli mahkemenin, bölge adliye mahkemeleri olduğu görüşünü savunmaktadır³⁵.

³⁴ KARSILI, s. 846; KARSILI/KOÇ/KONURALP, s. 166.

³⁵ BUDAK, s. 54; Yaşar KARAYALÇIN, Adalet Bakanlığı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı’nda İç Tahkim (m. 411-448) Paneli (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 2007), s.9 (Budak s. 54, dph. 40’dan

Ne var ki, doktrinde azınlık görüşü benimseyen bazı yazarlar HMK'nın 410. maddesi hükmünün iptal davalarını kapsamadığı, dolayısıyla “bölge adliye mahkemelerinin” HMK uyarınca iptal davaları bakımından görevli mahkemeler olmadıklarını ileri sürmektedirler. HMK'nın iptal davaları bakımından görevli kıldığı mahkemelerin “bölge adliye mahkemeleri” olmadığını savunan yazarların bu görüşünü Yargıtay 15. Hukuk Dairesi de benimsemiş, 2017 tarihli kararını da bu yazarların ileri sürdükleri gerekçelere dayandırmıştır. Aşağıda, HMK uyarınca iptal davaları bakımından görevli mahkemelerin “Bölge Adliye Mahkemeleri” olmadığı görüşünü savunan yazarlar ile Yargıtay'ın bu görüşlerini dayandırdıkları gerekçeleri ayrı alt başlıklar altında ele alıp değerlendireceğiz. Ardından, Alman ve İsviçre hukuklarındaki düzenlemeleri ele alıp, karşılaştıracacağız.

2. Baskın Görüşün Aksine HMK'nın 410. Maddesinin İptal Davaları Bakımından Görevli Mahkemenin Belirlenemeyeceğinin Savunanların Perspektifinden Değerlendirme

Bu başlık altında, iptal davalarında görevli mahkemenin HMK'nın 410. maddesi çerçevesinde belirlenmesi gerektiği yönündeki bizim de katıldığımız baskın görüşü benimsemeyen yazarların ileri sürdükleri gerekçeleri ayrı alt başlıklar altında değerlendireceğiz.

a. HMK'nın 410. Maddesinin Sadece “Tahkim Yargılaması” Sürecine İşaret Ettiği Gerekçesi ile Bölge Adliye Mahkemeleri'nin Görevli Olmadığı Görüşü. Doktrinde MUŞUL³⁶ tarafından işaret edildiği üzere, bölge adliye mahkemeleri'ni görevli kılan HMK'nın 410. maddesi, sadece “*Tahkim yargılamasında*, mahkeme tarafından yapılacağı belirtilen işler”den söz etmektedir. Bu nedenle bu yazara göre, HMK m.410 hükmü sadece “tahkim yargılamasının devamı süresince” mahkemelerin yardımının talep edilmesi halinde görevli olan

---

naklen); PEKCANITEZ / ATALAY/ ÖZEKES, *Ders Kitabı*, s. 666; KARSLI, s. 845-846; Sema TAŞPINAR-AYVAZ, *Asliye Ticaret Mahkemeleri Hakkında Değişiklik Çerçevesinde Tahkimde Görevli Mahkeme*, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan, İzmir 2015, s. 472; Abdurrahim KARSLI/ Evren KOÇ/ Serhat KONURALP, *Hukuk Muhakemeleri Kanun'da Problemler Konular*, s. 166; GÖRGÜN/BÖRÜ/ TORAMAN/t KODAKOĞLU, s. 814; YILDIRIM, s. 3014; KURU/ARSLAN/YILMAZ tarafından henüz 5235 sayılı Kanun yürürlüğe girmeden 2012 yılında kaleme alınmış kitaptan da, bu yazarlara göre, HMK uyarınca iptal davaları bakımından görevli mahkemenin “bölge adliye mahkemeleri” olduğu anlaşılmaktadır. Gerçekten de bu kitapta geçen “*İptal davası, tahkim yerindeki (HMK m.425) mahkemede (m.410) açılır.*” ifadesinden, iptal davasını görmeye görevli mahkemenin HMK'nın 410 maddesi çerçevesinde “bölge adliye mahkemeleri” olduğu görüşünü benimsedikleri anlaşılmaktadır; Baki KURU/Ramazan ARSLAN/Ejder. YILMAZ, *Medenî Usul Hukuku Ders Kitabı*, 23. Baskı, Ankara 2012.

³⁶ Timuçin MUŞUL, *Medenî Usul Hukuku*, 3. Baskı, Ankara 2017, 7. Baskı, s. 669.

mahkemenin hangisi olduğunu gösteren bir hükümdür. İptal davası, hakem kararının verilip de tahkim yargılamasının sona erdiği sürece ilişkin bir dava olduğundan, “tahkim yargılamasının devamı süresince” görevli olan mahkemeyi gösteren HMK m.410 hükmü, iptal davaları bakımından tatbik alanı bulmaz.

Yargıtay 15. Hukuk Dairesi de 2017 yılında verdiği kararında bu görüşü benimseyerek, HMK uyarınca iptal davaları bakımından görevli mahkemenin Bölge Adliye Mahkemeleri olmadığı sonucuna varmıştır. Konuya ilişkin olarak Yargıtay şu ifadeyi kullanmıştır:

“... hakem kararının iptâli davası, 410. maddenin lafzında belirtildiği üzere hakem yargılaması sırasında mahkemenin görevli olduğu bir iş değildir. Hakem kararının iptali davası, tahkim sonucunda verilen kararın iptâli istemine ilişkindir...”

Kanaatimizce de HMK’nın 410. maddesinin lafzı, maddenin kapsamı konusunda tereddüte düşülmesine elverişlidir. Gerçekten de, tahkim yargılaması terimi “dar anlamıyla” kullanıldığında, taraflar arasındaki uyuşmazlığın hakemlerce görüldüğü yargılama safhasını ifade eder; bu yönden bakıldığında iptal davalarının, “dar anlamıyla” tahkim yargılaması safhasının kapsamında olmadığı açıktır. Bununla birlikte, Türk hukuk dilinde “tahkim yargılaması” ifadesinin “geniş anlamda” hakemlerin davadan el çekmesinden sonraki iptal davası ve hatta tenfiz davasını da kapsayacak anlamda kullanılmakta olduğu da gözden uzak tutulmamalıdır. Nitekim, Türk Kanun Koyucusunun düzenlediği kanunlarda “tahkim yargılaması” terimini “geniş anlamıyla” kullanmakta olduğunu, 5235 sayılı Kanun’un 5/3(4) hükmü ortaya koymaktadır. Bu hüküm uyarınca:

*12.1.2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununa ve 21/6/2001 tarihli ve 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu’na göre yapılan **tahkim yargılamasında**; tahkim şartına ilişkin itirazlara, **iptal davalarına**, hakemlerin seçimi ve reddine yönelik davlar ile **yabancı hakem kararlarının tanınma ve tenfizine yönelik davalara** ilişkin tüm yargılama safhaları, bir başkan ve iki üye ile toplanacak heyetçe yürütülür ve sonuçlandırılır.*

Görüleceği üzere, 5235 sayılı Kanun’da “*tahkim yargılaması*” terimi, sadece taraflar arasındaki uyuşmazlığın henüz hakemlerce görülmekte olduğu safhayı kapsayacak şekilde “dar anlamıyla” değil, aynı zamanda “iptal davası” ve hatta “yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi” aşamalarını da kapsayacak şekilde “geniş anlamıyla” kullanmıştır³⁷.

³⁷ Diğer yandan şunu da ifade etmek gerekir ki, gerek MTK’nın 13/B maddesinde, gerekse de HMK’nın 435/1.maddesinde “tahkim yargılamasının” nihaî hakem kararının verilmesi ile sona ereceği öngörülmektedir.

“Tahkim yargılaması” ifadesinin 5235 sayılı Kanun’da yabancı kararların tanınması ve tenfiz aşamasını dahi kapsayacak genişlikte kullanılmakta olması karşısında, HMK’nın 410. maddesinde kullanılan “tahkim yargılaması” ifadesinin iptal davasını kapsamayacak şekilde “dar anlamıyla” kullanıldığı konusunda kesin bir kanaate varmak, kanaatimizce yerinde olmaz. Nasıl ki, “tahkim yargılaması” ifadesi 5235 sayılı Kanun’da iptal davaları ve hatta tanıma tenfiz davalarını da kapsayacak geniş bir anlamda kullanılmışsa, kanaatimizce HMK’nın 410. maddesinde geçen “tahkim yargılaması” ifadesinin de, iptal davalarını da kapsayacak şekilde geniş bir anlamda kullanılmış yüksek ihtimal dahilindedir. Nitekim kanaatimizce, aşağıdaki başlıklar altında ele alacağımız diğer HMK maddeleri, HMK’nın 410. maddesinde geçen “tahkim yargılaması” teriminin, iptal davalarını da kapsayacak geniş anlamıyla kullanılmış olduğuna delalet etmektedir.

b. HMK’nın 439/1. Maddesinin Düzenleniş Biçimi Nedeniyle Bölge Adliye Mahkemeleri’nin Görevli Olmadığı Görüşü. HMK’nın 439/1. maddesi, “*İptal davası, tahkim yerindeki mahkemede açılır...*” hükmünü içermektedir. Bu düzenleme de, iptal davaları bakımından görevli mahkemelerin “Bölge Adliye Mahkemeleri” olmadığı düşüncesini uyandırmaya elverişlidir³⁸. Gerçekten de HMK’nın 439. maddesinde geçen “*tahkim yerindeki mahkeme*” ifadesi ilk bakışta, iptal davaları bakımından görevli mahkemenin, HMK’nın 2 ilâ 4. maddeleri çerçevesinde belirlenmesi gerektiği düşüncesini uyandırır. Nitekim HMK’nın 410. maddesinin iptal davaları bakımından tatbik alanı bulamayacağını belirten MUŞUL’a göre, 439. maddenin “*İptal davası, tahkim yerindeki mahkemede açılır...*” hükmünde geçen

---

“Tahkim yargılaması” teriminin bir yanda 5235 sayılı Kanun’daki (ve kanaatimizce HMK’nın 410. maddesindeki) geniş anlamıyla kullanımı, diğer yanda ise MTK’nın 13/B ile HMK’nın 435/1. maddelerindeki dar anlamıyla kullanımı, Türk hukuk dilinde “tahkim yargılaması” teriminin kapsadığı anlam bakımından yeknesak bir kullanımının bulunmadığını göstermektedir. “Tahkim” teriminin sadece hakemlerce yürütülen yargılamayı değil, yargılama neticesinde hakemlerce verilen kararı da kapsadığı doktrinde ifade edilmektedir (Cemal ŞANLI, *Uluslararası Ticarî Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları*, İstanbul 2016, s.299.). Tahkim terimi hakem kararını da kapsadığına göre, hakem kararının mukadderatını belirleyecek olan iptal davaları ve hatta tenfiz davaları da geniş anlamıyla “tahkimin” dolayısıyla “tahkim yargılamasının” konusunu teşkil eder görüşüdeyiz. Nitekim, iptal davasının HMK’nın “Tahkim” başlıklı Onbirinci Kısmı altında düzenlenmiş olması, iptal davasının da geniş anlamıyla tahkim yargılamasının bir safhasını oluşturduğunun göstergesidir. Bu nedenle tarafımızca kaleme alınmış bir başka makalede, “tahkim yargılamasının” iki ayrı evreyi, “hakem kararının verilmesinden önceki evre” ile “hakem kararının verilmesinden sonra evre”yi kapsadığını belirtmiş, böylelikle “tahkim yargılaması” terimini, geniş anlamıyla “iptal davası” ile “tenfiz davasını” da kapsayacak şekilde kullanılmış bulunmaktayız; İnci ATAMAN-FİGANMEŞE, *Milletlerarası Ticarî Hakem Kararlarının İptal ve Tenfiz Davaları Yoluyla Mahkemelerce Mükerrer Kontrolde Tâbi Tutulmaları Sorunu ve Bu Sorunun Giderilmesine Yönelik İki Öneri*, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni (2011), Sayı 2, s. 39-40.

³⁸ HMK’nın 439. maddesi lafzının görev konusunda yanlış bir düşünceler uyandırmaya elverişli olduğuna, doktrinde BUDAK tarafından: “HMK m. 439’da hakem kararının iptali davasının “tahkim yerindeki mahkemede” açılacağı belirtilmiş olup, ilk okunuşun... düşündürebileceğinin aksine, burada kastedilen tahkim yeri bakımından yetkili olan bölge adliye mahkemesidir (m.410)” sözleriyle ifade edilmiştir; Ali Cem BUDAK, *Yeni Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun Tahkim Hükümleri*, Uluslararası Ticaret ve Tahkim Hukuku Dergisi (2012), Cilt1, Sayı 1, s. 54.

“mahkeme” sözü, tahkim yerindeki bölge adliye mahkemesine değil, tahkim yerindeki “ilk derece mahkemesine” işaret etmektedir³⁹.

HMK’nın 439. Maddesinin içerdiği “İptal davası tahkim yerindeki mahkemede açılır...” hükmünde geçen “mahkeme” sözünün tahkim yerindeki “ilk derece mahkemesine” işaret ettiği yolundaki düşünceye katılmamaktayız. Zira, evvela HMK’nın çeşitli maddelerinde, “Bölge Adliye Mahkemelerini” ifade etmek için sadece “mahkeme” sözü kullanılmaktadır. Mesela, HMK’nın 410. maddesi gereğince bölge adliye mahkemesine başvurulmasını gerektiren ve “dar anlamıyla” tahkim yargılaması safhasında (yani hakemler tarafından yargılama yapıldığı safhada) ortaya çıkan durumlara ilişkin maddelerde, mesela tahkim yargılaması sırasında alınacak ihtiyati tedbirlere ilişkin 414/2, 414/3, 414/4, 414/5. maddelerde, tahkim süresinin uzatılmasına ilişkin 427/2 ve 435. maddelerde, “bölge adliye mahkemesini” ifade etmek üzere, sadece “mahkeme” sözü kullanılmaktadır. Bu nedenle, HMK’nın 439/1. maddesinde geçen “İptal davası, tahkim yerindeki mahkemede açılır” ifadesinde işaret edilenin, ilk derece mahkemesi olmayıp, yargı çevresi içinde tahkim yerinin de yer aldığı bölge adliye mahkemesi olduğu⁴⁰ sonucuna varılması gerektiği kanaatindeyiz.

Ayrıca, HMK’nın 439/1. maddesinde geçen “tahkim yerindeki mahkeme” ifadesinin bölge adliye mahkemeleri’ne işaret etmediği yolundaki düşünceyi irdelerken HMK’nın 444. maddesini de göz önünde bulundurulmasının zorunlu olduğu kanaatindeyiz. HMK’nın 444. Maddesi şu hükmü içermektedir:

“ Bu Kısımda düzenlenen konularda, aksine hüküm bulunmadıkça bu Kanunun diğer hükümleri uygulanmaz ”

Görüleceği üzere, HMK’nın 444. maddesi, “Tahkim” başlıklı 11. Kısımında düzenlenen konularda, aksine hüküm bulunmadıkça, HMK’nın diğer hükümlerinin uygulama alanı bulamayacağını öngörmektedir. HMK’nın 444. maddesinin bu açık hükmü uyarınca, aksine hüküm bulunmadıkça tahkime ilişkin 11. Kısım hakkında, HMK’nın göreve ilişkin 2. ve 4. Madde hükümleri dahil diğer Kısımlarında yer alan hükümleri tatbik alanı bulamayacağından, bir an için HMK’nın 439/1. maddesinde geçen “*tahkim yerindeki mahkeme*” ifadesinin, görev alanı tahkim yerinde bulunan bölge adliye mahkemesine değil, ilk derece mahkemesine işaret ettiği kabul edilecek olduğunda, 439/1. maddenin işaret ettiği mahkemenin görev

³⁹ MUŞUL, s. 669.

⁴⁰ HMK’nın 439/1. maddesinde görevli mahkemeye değil, ancak “yetkili mahkemeye” işaret edildiği görüşü için bkz. Nuray EKŞİ, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda Tahkim*, İstanbul 2013, s.204.

bakımından tahkim yerindeki ilk derece mahkemelerinden hangisi olduğunu belirlemek dahi mümkün olmaz. Zira HMK'nın 410. maddesine iptal davaları bakımından görevli mahkemenin belirlenmesinde tatbik edilemeyeceği kabul edildiğinde, iptal davaları bakımından mahkemelerin görevini belirlemeye yarayacak HMK'nın diğer kısımlarında yer alan hükümler, HMK'nın 444. maddesinin getirdiği sınırlama sebebiyle tatbik edilemez. Bu noktada son olarak Anayasa'nın getirdiği, mahkemelerin görevinin ancak kanunla düzenlenebileceği yönündeki temel prensibin (Anayasa m.142, HMK m.1), gözden kaçırılmaması gerektiğine de işaret etmek gerekir.

Kanun koyucunun iptal davaları bakımından herhangi bir görevli mahkemenin bulunmaması amacını gütmüş olması ihtimal dahilinde olmaması ve yukarıda belirtmiş olduğumuz gibi, HMK'nın pek çok hükmünde (mesela m. 414, m. 420 gibi) “mahkeme” sözünün, Bölge Adliye Mahkemeleri'ni ifade etmek için kullanılmış olması nedeniyle, HMK'nın 439/1. maddesinin 410. madde ile birlikte ele alınması, netice itibarıyla 439/1. maddede iptal davaları bakımından görevli mahkeme olarak işaret edilen mahkemelerin, görev çevresi tahkim yerinde bulunan Bölge Adliye Mahkemeleri olduğu sonucuna varılması gerektiği kanaatindeyiz.

c. HMK'nın 439/6. Maddesinin Gerekçesinde Geçen “İlk Derece Mahkemeleri” İfadesi Nedeniyle Bölge Adliye Mahkemeleri'nin Görevli Olmadığı Görüşü. HMK'nın 439/6. maddesine tekabül eden Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı'nın 443. maddesinin gerekçesinde⁴¹ şu ifade yer almaktadır:

“Hakem kararına ilişkin olarak yetkili ilk derece mahkemesi de bir iptal sebebi görmemiş ise artık temyiz aşamasında karar icra edilmelidir”.

Görüleceği üzere, HMK'nın 439/6. maddesinin gerekçesinde, temyiz aşamasına gelen hakem kararında bir iptal sebebi görmediğinden söz edilen mahkeme “ilk derece” mahkemesidir. Bir başka deyişle, HMK'nın 439/6. maddesinin gerekçesinde, “ilk derece mahkemesine” iptal davasını gören mahkeme olarak işaret edilmiştir. İşte, madde gerekçesinde iptal davasını gören mahkeme olarak ilk derece mahkemesine işaret ediliyor olmasından yola çıkarak, gerekçede işaret edilen “ilk derece mahkemesinin”, HMK'nın 410. maddesinin görevli kıldığı “Bölge Adliye Mahkemesi” olmadığı, bu nedenle, HMK'nın 439/6. maddesinin gerekçesi ile HMK'nın 410. maddesi arasında çelişki bulunduğu ifade edilmiştir⁴².

⁴¹ HMK'nın 439/6. maddesine tekabül eden Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı'nın 443. maddesinin gerekçesi için bkz. çevrimiçi <<www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0574.pdf>>

⁴² KURTOĞLU, s. 283-284.

Yargıtay'ın 15. Hukuk Dairesi de 2017 tarihli kararında aynı görüşü benimseyerek:

“...Kaldı ki, hakem kararlarına karşı ancak iptal davasının açılabileceğinin kabul edildiği 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 439. maddesinin gerekçe kısmında “...Hakem kararına dair olarak yetkili ilk derece mahkemesi de bir iptâl sebebi görememiş ise artık temyiz aşamasında karar icra edilmelidir” ifadesinde yer verildiğinden görevli mahkemenin ilk derece mahkemesi olduğu, Bölge Adliye Mahkemesi olmadığının kanun koyucu tarafından da kabul edildiği sonucuna ulaşılmaktadır...” şeklinde hüküm kurmuştur.

HMK hükümlerinin çoğunda Bölge Adliye Mahkemeleri “ilk derece mahkemesi” olarak değil, hukuk mahkemelerinin kararlarını denetleyen bir istinaf mahkemesi olarak “ikinci derece” mahkemeler olarak konumlandırılmışlardır. Bu nedenle 439/6. maddenin gerekçesinde iptal davalarını gören mahkeme olarak “ilk derece mahkemelerine” işaret ediliyor olmasından, ilk bakışta, madde gerekçesinde iptal davalarını gören mahkeme olarak Bölge Adliye Mahkemeleri'nden değil, asliye veya sulh derecesindeki hukuk mahkemelerinden söz ediliyor olduğu düşüncesine varılması mümkün olsa da, daha ayrıntılı bir inceleme sonucunda bu düşüncenin de yerinde olmadığı görülür.

Esasen “ilk derece mahkemesi” ifadesi, hangi düzeydeki bir mahkeme olduğuna bakılmaksızın, talep hakkında karar veren ilk mahkeme (bidayet mahkemesi) anlamına gelmektedir. Nitekim, mahkemeler teşkilatında esas itibarıyla “üçüncü derece mahkeme” olarak konumlandırılmış olan Yargıtay dahi belli bazı durumlarda “ilk derece mahkemesi” olarak görev yapabilmektedir. Belli bazı durumlarda Yargıtay'ın “ilk derece mahkemesi” olarak görev alacağı, Yargıtay Kanunu'nda açıkça ifade edilmiştir. Yargıtay Kanunu'na⁴³ göre, Yargıtay'ın görevleri arasında, belli kimseler aleyhindeki görevden doğan tazminat davalarına “ilk ve son derece mahkemesi” olarak bakmak da yer almaktadır. Görüleceği üzere, Yargıtay Kanunu'nda dahi, Yargıtay'ın “ilk derece mahkemesi” olarak belli davalara bakacağı ifadesi geçmektedir. Çoğunlukla “üçüncü derece mahkemesi” olarak konumlanan Yargıtay'ın dahi, “ilk derece mahkemesi” olarak davalara bakacağı ifadesi Yargıtay Kanunu'nda yer aldığına göre, “ilk derece mahkemesi” Türk hukuk dilinde sadece asliye veya sulh hukuk seviyesindeki mahkemelere işaret etmemekte, bir talebe ilk bakan mahkemeye işaret etmektedir. Bu nedenle kanaatimizce, HMK'nın 439/1. maddesi gerekçesinde yer alan “ilk derece mahkemesi”

⁴³ Yargıtay Kanunu için bkz. yukarıda dpn. 11.

ifadesinin, sulh veya asliye derecesindeki hukuk mahkemelerine işaret ettiği yönünde kesin bir kanaate varmak yerinde değildir.

d. HMK'nın 361/1 Maddesinde Hakem Kararlarının İptaline Özel Olarak Yer Veren Hüküm Nedeniyle Bölge Adliye Mahkemeleri'nin Görevli Olmadığı Görüşü. HMK'nın 361/1 maddesi uyarınca:

“Bölge adliye mahkemesi hukuk dairelerinden verilen temyizi kabil nihai kararlar ile hakem kararlarının iptali talebi üzerine verilen kararlara karşı, tebliğ tarihinden itibaren iki hafta içinde temyiz yoluna başvurulabilir”.

Daha önce MTK'ya tâbi iptal davalarında verilen kararların istinafa tâbi olmadan doğrudan temyiz edilip edilmeyeceğini ele alırken de belirtmiş olduğumuz gibi, HMK'nın 361/1. maddesi farklı niteliklere sahip iki tür karara karşı temyiz yoluna başvurulabileceğini öngörmektedir⁴⁴. HMK'nın aleyhine temyiz yoluna başvurulabileceğini öngördüğü iki tür karardan biri de “hakem kararlarının iptali talebi üzerine verilen kararlar”dır.

Yine yukarıda MTK'ya tâbi iptal davaları bakımından inceleme yaparken belirtmiş olduğumuz üzere, HMK'nın 361/1. maddesinde, tahkim alanında, HMK'nın, mülga HUMK'a kıyasla getirdiği yenilik ortaya konmaktadır. Nitekim, HMK'nın Hukuk Muhakemeleri Kanun'u Tasarısı'nın HMK'nın 361. maddesine tekabül eden 365. maddesinin ilgili bölümünün⁴⁵ gerekçesi şu şekildedir:

Milletlerarası Tahkim Kanununda öngörülen düzenlemeye paralel olarak, hakem kararlarına karşı iptal davasının açılabilmesi kabul edilmiş ve bu kararlara karşı temyiz yoluna başvurulabilmesi öngörülmüştür”.

HMK'nın 361. maddesine tekabül eden mülga HUMK'un 427. maddesi, ilk bakışta HMK'nın 361. maddesine çok benzeyen ancak gerçekte tahkim alanı bakımından çok önemli bir fark barındıran şu hükmü içermekteydi:

“ Bölge adliye mahkemesi hukuk dairelerinden verilen temyizi kabil nihai kararlar ile hakem kararlarına karşı tebliğ tarihinden itibaren onbeş gün içinde temyiz yoluna başvurulabilir”.

⁴⁴ Bkz. yukarıda dpn.20 civarı.

⁴⁵ Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı'nın yürürlükteki HMK'nın 361. maddesine tekabül eden 365.maddesinin üç paragraftan oluşan gerekçesi için bkz. yukarıda dpn. 21.

Görüleceği üzere, HMK'nın 361. maddesi hükmü ile mülga HUMK'un 427. maddesi hükmünün içerdiği “sözcükler” arasındaki fark sadece, yukarıda koyu harflerle ortaya koymaya çalıştığımız farktan ibarettir. Ancak HMK'nın, tahkim alanında mülga HUMK'a kıyasla getirdiği en önemli değişiklik olan “hakem kararlarına” karşı temyiz yoluna başvurulamayacağı yönündeki önemi büyük değişiklik de ancak, işte bu iki maddenin içerdiği “sözcükler” arasındaki az sayıdaki farkta ortaya çıkmaktadır.

Mülga HUMK uyarınca “*hakem kararına karşı*” temyiz yoluna başvurulurken, HMK uyarınca ancak “*hakem kararlarının iptali talebi üzerine verilen kararlara karşı*” temyiz yoluna başvurulabilir. İşte bu yüzden kanun koyucunun mülga HUMK'un 427. maddesinin yerine geçecek olan HMK'nın 361. maddesinde bu farkı vurgulamak üzere, bundan böyle “hakem kararlarına” karşı değil, “hakem kararlarının iptali talebi üzerine verilen kararlara” karşı temyiz yoluna başvurulabileceğine ilişkin bir hüküm sevk etmesi gerekli olmuştur.

Ne var ki Yargıtay'ın 15. Hukuk Dairesi, 2017 tarihinde verdiği kararında, HMK'nın 361. maddesinde yer alan “hakem kararlarının iptali talebi üzerine verilen kararlara” ilişkin vurguyu, bu hükmün tarihi gelişiminden bütünüyle bağımsız bir şekilde ele alarak bunu, HMK uyarınca iptal davalarının “*ilk derece mahkemelerince*” görüleceğine ilişkin bir emare olarak değerlendirmiştir⁴⁶. Yargıtay'a göre:

“...Diğer taraftan, Kanun koyucu hakem kararlarının iptâli davalarında görevli mahkemenin Bölge Adliye Mahkemesi olduğunu kabul etmek istemiş olsaydı, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 361/1. maddesinde “Bölge adliye hukuk dairelerinden verilen temyizi kabil nihai kararlar ile hakem kararlarının iptali talebi üzerine verilen kararlara karşı tebliğ tarihinden itibaren bir ay⁴⁷ içinde temyiz yoluna başvurulabilir.” demek suretiyle temyizi kabil olan kararlar konusunda ikili ayrıma gitmezdi. Zira hakem kararının iptâli davalarında görevli mahkemenin Bölge Adliye Mahkemesi olduğu kabul edilecek olursa, yine bir nihai karar olan hakem kararının iptâli davası, ilk cümle sebebiyle temyizi kabil bir karar olacağından düzenlemede “...ile hakem kararının iptâli talebi üzerine verilen kararlara ...” şeklinde ifade edilen ikinci kısma gerek kalmazdı. İkili ayrıma gidilmiş olması da göstermektedir ki, temyizi kabil olan kararlar; Bölge Adliye

⁴⁶ KIZILYEL'in görüşünün de aynı yönde olduğu anlaşılmaktadır, bkz. KIZILYEL, s. 215.

⁴⁷ Yargıtay kararında geçen “bir aylık” süre, 20.7.2017 tarih ve

Mahkemesi'nin temyizi kabil nihai kararları ile ilk derece mahkemelerinden verilen hakem kararlarının iptâli davalarıdır”.

Hâlbuki, yukarıda MTK'ya tâbi iptal davalarına karşı başvurulabilecek kanun yolunun hangisi olduğunu ele alırken göstermeye çalıştığımız üzere, HMK'nın 361/1. maddesi gerek HMK'ya gerekse de MTK'ya tâbi iptal davaları neticesinde verilen kararlara ilişkindir. HMK'nın 361/1. maddesinin HMK içinde yer aldığı Kısım da bu maddenin sadece HMK'ya tâbi iptal davalarında verilen kararlar hakkında uygulama alanı bulmak üzere getirilememiş olduğunu göstermektedir. HMK'nın “Tahkim” başlıklı Onbirinci Kısım altında düzenlenmiş olan hükümler sadece mahalli uyuşmazlıklara ilişkin ihtiyarî tahkim hakkında uygulama alanı bulur; buna mukabil ele almakta olduğumuz 361/1. madde, HMK'nın sadece mahallî tahkim hakkında uygulama alanı bulan Onbirinci Kısımında değil, Sekizinci Kısım altında düzenlenmiş MTK'ya tâbi iptal davaları hakkında da uygulama alanı bulan genel bir hükümdür. HMK'nın 361/1. maddesi, iptal davasının sadece HMK'ya veya sadece MTK'ya tâbi hakem kararlarına ilişkin olmasını aramadığı gibi, verilen karar aleyhine temyiz yoluna başvurulabilmesi için hakem kararının iptali davasını gören mahkemenin (“ilk derece mahkemesi” veya “bölge adliye mahkemesi” gibi) belirli bir mahkeme olmasını da aramamaktadır. Bunun da nedeni kanaatimizce, Kanun Koyucunun, HMK'nın 361/1. maddesini sadece HMK'ya değil, MTK'ya tâbi iptal davalarını da göz önünde bulundurularak düzenlemiş olup, MTK uyarınca iptal davalarını görmek konusunda görevli mahkemelerin, “ilk derece mahkemeleri” olduğunu dikkate almış olmasıdır. Ne var ki bu durum, HMK'nın Onbirinci Kısım uyarınca da iptal davaları bakımından görevli mahkemelerin ilk derece mahkemeleri olduğu anlamına gelmemektedir.

HMK'nın “Tahkim” başlıklı Onbirinci Kısım altında düzenlenmiş olan hükümler sadece mahallî uyuşmazlıklara ilişkin ihtiyarî tahkim hakkında uygulama alanı bulur ve HMK'nın 444. maddesi uyarınca, Onbirinci Kısımında düzenlenen konular hakkında çıkan sorunların, aksi öngörülmedikçe, yine Onbirinci Kısımında yer alan hükümler çerçevesinde çözümlenmesi gerekir. HMK'nın Onbirinci Kısımında iptal davaları düzenlendiği gibi, görevli ve yetkili mahkemeye ilişkin hükümler de Onbirinci Kısım'da yer almaktadır. O halde iptal davaları bakımından görevli mahkemenin hangisi olduğu konusunda HMK'nın Onbirinci Kısım dışında kalan kısımlarında yer alan hükümlere başvurulmamalıdır (m. 444).

2. Karşılaştırmalı Hukuk Perspektifinden İptal Davalarında Görevli Mahkemeye İlişkin Genel Değerlendirme

Yukarıdaki başlıklar altında, HMK'nın salt kendi sistematığı içinde iptal davaları bakımından görevli mahkemenin hangisi olduğunu belirlemeye çalışırken, HMK uyarınca iptal davaları bakımından görevli mahkemenin (günümüzde 5235 sayılı Kanun nedeniyle iptal davaları bakımından başvurulamasalar da) bölge adliye mahkemeleri olduğu sonucuna vardık.

Nihayet bu başlık altında, HMK uyarınca iptal davaları bakımından görevli mahkemelerin bölge adliye mahkemeleri olduğu yönünde vardığımız sonucun, Türk usul hukuku sisteminin bugünkü şekline kavuşmasında önemli etkisi olan Alman ve İsviçre usul hukuklarının içerdikleri anlayış ile de uyum içinde olduğuna değinmemiz gerekir.

İsviçre'de, gerek İsviçre Milletlerarası Özel Hukuk Kanunu (IPRG m. 191) gerekse de İsviçre Medenî Usul Kanunu (m. 389) uyarınca hakem kararının iptali, İsviçre Federal Mahkemesi'nden talep edilir.

Alman Usul Kanunu ZPO'nun 1062. maddesi uyarınca, hakem kararlarına karşı açılacak iptal davaları bakımından görevli mahkeme, Eyalet Yüksek Mahkemesi'dir. Görüleceği üzere, Alman Usul Kanunu uyarınca iptal davaları bakımından görevli mahkemeler ilk derece mahkemeleri olmayıp, Alman hukuk sistemi içinde ikinci derece mahkemeleri teşkil eden Eyalet Yüksek Mahkemeleri'dir. İptal davaları bakımından Eyalet Yüksek Mahkemeleri'nin görevli kılınmış olmasının çeşitli sebepleri bulunduğu, Alman doktrininde ileri sürülmektedir. İleri sürülen bu sebeplerden bazısı, mahkemelerin iş yükünün azaltılması, ihtisaslaşmanın artırılması gibi Türk doktrininde⁴⁸ de "bölge adliye mahkemelerinin" görevli kılınmış olmasını sebepleri olarak ileri sürülen sebeplerdir.

İptal davaları bakımından Eyalet Yüksek Mahkemeleri'nin görevli kılınmış olmasına ilişkin olarak Alman doktrininde ileri sürülen gerekçelerden kanaatimizce bu incelemede değinilmesi gerekli olanı, Alman kanun koyucusunun "karşılaştırmalı hukukta yer alan iptal davalarında görevli mahkemeye ilişkin düzenlemelerle uyumlu" bir düzenleme getirme amacı gütmüş olduğu yolundaki gerekçedir⁴⁹. Alman Usul Kanunu ZPO'nun 1062. maddesinin düzenlenmesinde, Alman Kanun Koyucusunun, Fransız (C.C.P. m.1494) ve İsviçre (IPRG m. 191) hukuklarındaki düzenlemeleri örnek alındığı anlaşılmaktadır. Tahkim mevzuatının diğer ülkelerde yürürlükte bulunan tahkim mevzuatı ile uyumlu olması, Türkiye'nin de bir tahkim

⁴⁸ PEKCANUTEZ/ATALAY/ÖZEKES, *Ders Kitabı*, s. 666.

⁴⁹ MÜNCH-Münchener Kommentar, 5. Auflage, 2017, § 1062, Nr.3.

yeri olarak cazip hale gelmesinin önemli koşullarından biri görünmektedir. Nitekim bu düşünce ile olsa gerektir ki, Alman Kanun Koyucusu da iptal davasında göreve ilişkin hükmünün, tahkim alanında cazibe merkezi haline gelmiş İsviçre ve Fransa'nın göreve ilişkin hükümleri ile uyum içinde olmasını sağlamak için, iptal davaları bakımından ilk derece mahkemelerini değil, ikinci derece mahkemeleri olan Eyalet Yüksek Mahkemeleri'ni görevli kılmıştır. Kanaatimizce, Alman kanun koyucusunun dikkate aldığı tahkim mevzuatını, tahkim alanında cazibe merkezi olmayı başarmış ülkelerin mevzuatı ile uyumlu kılma yönündeki bu gerekçe, yargılamanın hızlanmasını sağlama, uzmanlaşmanın sağlanması gibi diğer gerekçelerin yanında, HMK'da iptal davaları bakımından “bölge adliye mahkemelerinin” görevli kılınmış olmalarının altında yatan gerekçelerden biri olarak sıralanabilir.

Sonuç

Günümüzde 5235 sayılı Kanun'un 5/3(4). maddesi hükmü nedeniyle gerek MTK'ya gerekse de HMK'ya tâbi iptal davaları bakımından görevli mahkeme, “ilk derece mahkemeleri” olan asliye ticaret mahkemeleridir. İlk derece mahkemelerinin kararlarına karşı ise, HMK'nın 341. maddesi gereğince “istinaf” yoluna başvurulabilir. İptal davasında verilen kararlara karşı “istinaf yoluna” da başvurulmasının yolunun açılması, hakem kararlarının, evvelâ iptal davası daha sonra istinaf ve nihayet temyiz yoluyla tekrar tekrar mahkemelerin kontrolünden geçirilmesine neden olur. Üstelik yabancı bir ülkede icra edilmek istenen hakem kararları, tüm bu kontrollerden ayrı olarak, yabancı ülkede de tenfiz mahkemelerinin kontrolüne tâbi tutulur. Hakem kararlarının mahkemelerce üst üste kontrol edilmesinin, süratli olması beklenen tahkim yargılamasını çok yavaşlatacağı açıktır.

İşte tahkim yargılamasının, HMK'nın 341. maddesinin öngördüğü “istinaf yolu” nedeniyle yavaşlatılmasına, HMK'nın 361/1. maddesi engel olur. Gerek HMK'ya tâbi iptal davaları gerekse de MTK'ya tâbi iptal davaları bakımından uygulama alanı bulan HMK'nın 361/1. maddesi, “hakem kararlarının iptali talebi üzerine verilen kararlara karşı” temyiz yoluna başvurulabileceğini öngörmektedir.

Her ne kadar HMK uyarınca iptal davaları bakımından görevli mahkeme “bölge adliye mahkemeleri” olsa da, HMK'nın 361/1. maddesi sadece HMK'ya tâbi iptal davaları değil, MTK'ya tâbi iptal davalarını da kapsayan bir düzenleme getirdiği ve MTK uyarınca iptal davalarını görmek konusunda görevli mahkemelerin “ilk derece mahkemeleri” olmaları nedeniyle, Kanun Koyucu, HMK'nın 361/1. maddesini düzenlerken, sadece “bölge adliye

mahkemelerince” verilmiş kararlara karşı değil, (MTK’ya tâbi iptal davaları bakımından) ilk derece mahkemelerince verilmiş kararlara karşı da temyiz yoluna başvurma olanağının sağlandığını bilmekteydi. Bu nedenle, HMK’nın yürürlüğe girmesinden sonra 5235 sayılı Kanun ile iptal davaları bakımından “ilk derece mahkemeleri”nin görevli kılınmış olmaları karşısında, HMK’nın 361/1. maddesini koyan kanun koyucunun amacının iptal davalarında sadece “bölge adliye mahkemelerince” verilen kararlara karşı temyiz yoluna başvurulması olduğu, günümüzde ise 5235 sayılı Kanun gereğince iptal davalarını “ilk derece mahkemelerinin” gördüğü gerekçesiyle 361/1. madde hükmünün geçerliliğini kaybettiği ileri sürülemezdir.

Netice itibarıyla, HMK’nın 361/1. maddesi hükmü, iptal davalarında ilk derece mahkemelerince verilen kararlara karşı doğrudan temyiz yoluna başvurulmasını sağlayan, bu özelliği ile de HMK’nın 341. maddesine istisna getiren bir hükümdür. Bu nedenle, günümüzde gerek MTK’ya gerekse de HMK’ya tâbi iptal davalarında verilen kararlara karşı doğrudan temyiz yoluna başvurulması mümkündür.

KAYNAKÇA/REFERENCES

- AKINCI, Ziya. *Milletlerarası Tahkim*, 4. Baskı, İstanbul 2016.
- ATAMAN-FİGANMEŞE, İnci. *Milletlerarası Ticarî Hakem Kararlarının İptal ve Tenfiz Davaları Yoluyla Mahkemelerce Mükerrer Kontrole Tâbi Tutulmaları Sorunu ve Bu Sorunun Giderilmesine Yönelik İki Öneri*, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni (2011), Sayı 2, s. 35 vd..
- BECK'SCHER ONLINE KOMMENTAR- WULF, Herausgegeben von: VORWERK /WOLF, 27. Edition, Stand 01.12.2017.
- BUDAK, Ali Cem. *Yeni Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Tahkim Hükümleri*”, Uluslararası Ticaret ve Tahkim Hukuku Dergisi (2012), Cilt1, Sayı 1, s.31-59.
- EKŞİ, Nuray. *6545 sayılı Kanun'un Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Davalarında Görevli Mahkeme Üzerindeki Etkisi*, Uluslararası Ticaret ve Tahkim Hukuku Dergisi (2017), Cilt 6, Sayı 2, s. 381-396. (6545 sayılı Kanun)
- EKŞİ, Nuray. *Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Tahkim*, İstanbul 2013
- GÖRGÜN, Şanal/ BÖRÜ, Levent/ TORAMAN, Barış/ KODAKOĞLU, Mehmet. *Medenî Usûl Hukuku*, Ankara 2017.
- KARSLI, Abdurrahim. *Medeni Muhakeme Hukuku*, 4. Baskı, İstanbul 2014.
- KARSLI, Abdurrahim/ KOÇ, Evren/ KONURALP, Serhat. *Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Problemler Konular*, İstanbul 2014
- KIZILYEL, Güventürk. *İstinaf Mahkemelerinin Faaliyete Geçmesinden Sonra Tahkim Yargılamasında Görevli Mahkeme Sorununa İlişkin Bir Yorum*, Uluslararası Ticaret ve Tahkim Hukuku Dergisi(2017), Cilt:6, Sayı:1, s. 213 vd..
- KONURALP, Halûk. *Değişikli Tasarısına Göre İstinaf Derecesi (Halûk Konuralp'in Tebliği)*, Medeni Usûl ve İcra-İflas Hukukçuları Toplantısı II-III, Ankara 2007, s. 18 vd..
- KURTOĞLU, Tülin. *Özel Hukukta İstinaf Denetimi ve Yargılaması*, Ankara 2017.
- KURU, Baki/ ARSLAN, Ramazan/ YILMAZ, Ejder. *Medenî Usul Hukuku Ders Kitabı*, 23. Baskı, Ankara 2012.
- MUŞUL, Timuçin. *Hukuk Muhakemeleri Kanunu*, 7. Baskı Ankara 2017.
- MÜNCHENER KOMMENTAR zur ZPO- MÜNCH, 5. Auflage 2017, ZPO §. 1059-1062.

PEKCANITEZ, Hakan. *Hukuk Muhakemeleri Kanununun Tahkime İlişkin Hükümlerinin Zaman İtibarıyla Uygulanması*, Prof. Ramazan Arslan'a Armağan, Cilt 2, Ankara 2015, s. 1387 vd.

PEKCANITEZ, Hakan. *İstinaf Mahkemeleri*, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 2006, s. 17 vd..

PEKCANITEZ, Hakan. *Milletlerarası Tahkim Kanunu'na Göre Verilen Hakem Kararlarının İcrası*, Prof. Dr. Hamdi Yasaman'a Armağan, İstanbul 2017, s. 569-587.

PEKCANITEZ, Hakan. *Yeni Hukuk Muhakemeleri Kanununun Tahkime İlişkin Hükümleri*, yeri: Hakan Pekcanitez Makaleler, İstanbul 2016, s. 507-530 (Makalenin ilk yayınlandığı yer: Milletlerarası Tahkim Semineri, Ankara 19 Nisan 2011, s. 63-93).

PEKCANITEZ, Hakan/ ATALAY, Oğuz/ ÖZEKES, Muhammet. *Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı*, 4. Bası, Ankara 2016. (*Ders Kitabı*)

STIRK, Daniella/ KRESTIN, Marc. *New Dutch Arbitration Law Adopted*, çevrimiçi: <<arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2014/05/new-dutch-arbitration-law-adopted>>

SÜRAL, Ceyda. *Hakem Kararlarının İcrası ve İptal Davası*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, Özel Sayı 2014 Hakan Pekcanitez'e Armağan, s. 1377 vd..

ŞANLI, Cemal. *Uluslararası Ticarî Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları*, 6. Baskı İstanbul 2016

ŞANLI, Cemal/ ESEN, Emre/ ATAMAN-FİGANMEŞE, İnci. *Milletlerarası Özel Hukuk*, 5. Baskı, İstanbul 2016

TAŞPINAR-AYVAZ, Sema. *Asliye Ticaret Mahkemeleri Hakkında Değişiklik Çerçevesinde Tahkimde Görevli Mahkeme*, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan, İzmir 2015, s. 469

YILDIRIM, Fikret. *Tahkimde İptal Davası ve İptal Davasının Amaçları Bakımından Bazı Değerlendirmeler*, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (2016), C.22, S.3 (Cevdet Yavuz'a Armağan), s. 3005-3026.